

βιβλίου κ. Γ. Καυκάδου - Καίως
διδάσκων, διπλωμάτην ἐξ αἰρέσεως
ἐκ τῆς Πύλου. (Συμφωνία 24.7.1948)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΚΑΖΑΝΤΖΗ
Διδάκτορος καὶ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας

Διδασκαλὴν καὶ διὰ τὸ Συμφ. ἔχουσα

ΚΑΤΗΧΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΕΥΚΩΝ
"ΟΙ ΡΙΖΕΣ"
ΠΕΥΚΑ ΛΕΣΒΟΠΟΛΗΣ
Τ.Κ. 68100 Τηλ. 61-405

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΖΗΚΑΚΗ
ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ - ΑΘΗΝΑΙ

1933

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΗ

Τί είναι Κατήχηση ; Κατήχηση είναι ή σύντομη διδασκαλία τής Θρησκείας μας πού γίνεται προφορικά. Λέγεται όμως κατήχηση, και τò βιβλίο, πού έχει αυτή τή διδασκαλία.

Τί είναι Θρησκεία ; Θρησκεία είναι ή σχέση πού έχει ο άνθρωπος με τò Θεό δηλαδή ή πίστη και ή αγάπη σ'Αυτόν. Μονότι όλοι οί άνθρωποι πιστεύουν στο Θεό, πού είναι δημιουργός όλου του κόσμου, δέν έχουν όμως όλοι και τήν αληθινή πίστη.

Ύστερα από τήν άμαρτία των πρωτοπλάστων, πού οί άνθρωποι σκόρπισαν σ' όλη τή γη, λησμόνησαν τόν αληθινό Θεό και πίστευαν για Θεούς διάφορα κτίσματα, δηλαδή βράχους, έντρα, ποταμούς, ζώα, τά άστρα και άλλα. Η θρησκείες αυτές λέγονται πολυθεϊστικές, γιατί οί άνθρωποι πιστεύουν πώς υπάρχουν πολλοί θεοί. Ένα Θεό παραδέχονται ή μονοθεϊστικές θρησκείες και τέτοιες είναι : 1) **ή 'Ιουδαϊκή ή Μωσαϊκή.** Λέγεται έτσι από τόν προφήτη Μωϋσή, πού έδίδαξε στους 'Ιουδαίους τήν αληθινή θρησκεία. Ο Μωϋσής κι άλλοι προφήτες ώμίλησαν κατά διαταγή του Θεού, πού ύποσχέθηκε στους 'Ιουδαίους πώς ήκ στείλει, στον κόσμο τò γιό του, τò Χριστό για νά σώση τόν κόσμο. 2) **'Η Χριστιανική.** Είναι ή τέλεια θρησκεία, πού τήν έδίδαξε ο 'Ιησους ο Χριστός, ο γιός του Θεού. 3) **'Η Μωαμεθανική,** έπò τò Μωάμεθ (630 μ. Χ.). Αυτός έκανε ένα ριζγμα από τή Χριστιανική και τήν 'Ιουδαϊκή θρησκεία. Όσοι έχουν αυτή τή θρησκεία πιστεύουν πώς ο Μωάμεθ είναι αληθινός προφήτης.

Πηγές τής Χριστιανικής Θρησκείας

Η Έκκλησία μας ή Όρθόδοξη, για νά διδάξη τι πρέπει νά

πιστεύουμε και τι πρέπει να κάνουμε **ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί**, παίρνει ἀπὸ δυὸ πηγές, ἀπὸ τὴν **Ἁγία Γραφή** και ἀπὸ τὴν ἱερὴ Παράδοση.

1. Ἡ Ἁγία Γραφή : Αὐτὴ εἶναι τὰ ἱερὰ βιβλία, ποὺ ἔχουν τὴ διδασκαλία γιὰ τὴν ἀληθινὴ θρησκεία ποὺ ἔγινε στὰ παλιὰ χρόνια στοὺς Ἰουδαίους και, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ, τὴ διδασκαλία τῆς ἀληθινῆς θρησκείας, ποὺ ἔγινε σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Ἔτσι ἔχομε τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (δηλαδή συμφωνίας) και τὰ βιβλία τῆς Καινῆς (καινούργιας, νέας) Διαθήκης. Ἐκεῖνα τάγραψαν ὁ Μωϋσῆς, οἱ προφῆτες και ἄλλοι. Τὰ ἄλλα (τῆς Καινῆς Διαθήκης) τάγραψαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι. Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι 49 και εἶνε γραμμéνα στὴν Ἑβραϊκὴ γλῶσσα. Μερικὰ ὅμως χρόνια πρὶν νὰ γεννηθῆ ὁ Χριστός, μεταφραστήκανε στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, γιατί οἱ περισσότεροι τότε Ἑβραῖοι ποὺ ἦτανε στὴν Αἴγυπτο εἶχαν γιὰ μητρικὴ τους γλῶσσα τὴν Ἑλληνικὴ.

Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι 27. Δηλαδή τὰ 4 **Εὐαγγέλια** τοῦ Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ και Ἰωάννου, ποὺ μᾶς περιγράφουν τὴ ζωὴ και τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ μᾶς. **Ἡ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.** Σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο μᾶς περιγράφει ὁ Λουκᾶς πῶς οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἐκήρυξαν τὸ ἅγιο εὐαγγέλιο στοὺς Ἰουδαίους και πρὸ πάντων πῶς ὁ ἀπ. Πέτρος ἐκήρυξε τὴ χριστιανικὴ θρησκεία στὴν Ἀσία, στὴν Εὐρώπη και τελευταίως στὴν πρωτεύουσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, τὴ Ρώμη. Ἡ 14 ἐπιστολὴς τοῦ Παύλου, μία τοῦ Ἰακώβου, 2 τοῦ Πέτρου, 3 τοῦ Ἰωάννου, 1 τοῦ Ἰούδα και ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου ποὺ προφητεύει πῶς ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἐμπόδια θὰ νικήσῃ ὅλους τοὺς ἐχθρούς της. Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι γραμμéνα στὴν Ἑλληνικὴ μᾶς γλῶσσα.

2. Ἡ Ἱερὴ Παράδοση : Ὅλα, ὅσα δίδαξε ὁ Χριστός και οἱ Ἀπόστολοι, δὲν ἦτανε δυνατὸ νὰ γραφοῦν. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ παραδοθῆκανε ἀπὸ τὴ μιὰ γενεὰ στὴν ἄλλη προφορικᾶ. Ἔτσι ἔχομε τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, διάφορες τελετές, τὰ μνημόσυνα, τὸ νὰ προσευχημαστε στραμμéνοι κατὰ τὴν ἀνατολὴ κ.τ.λ.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία

Τὴν ἀληθινὴ θρησκεία, ὕστερα ἀπὸ τὸ Χριστό, τὴν δίδαξαν

στον κόσμο οί Ἀπόστολοι. Ὅσοι λοιπόν πίστεψαν σ' αὐτὴ βαφτίστηκαν καὶ ἐγίναν χριστιανοὶ δηλαδὴ μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ. Ὅλοι οἱ χριστιανοὶ μαζί, πού πιστεύουν στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ἀποτελοῦν τὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Στους πρώτους αἰῶνες μ. Χ. ὅλες ἡ ἐκκλησίες ἦταν ἐνωμένες. Ἀλλὰ στὰ 867 μ. Χ. ὁ Πάπας τῆς Ρώμης ἐγινε αἰτία νὰ χωριστοῦν ἡ ἐκκλησίες τῆς Δύσης ἀπὸ τὴς ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς γιατί ζήτησε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴς ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς ὅπως εἶχε ὑποτάξει καὶ τὴς ἐκκλησίες τῆς Δύσης.

Ἐπίσης ὁ Πάπας εἶχε προσθέσει στὴ θρησκεία, καὶ ἄλλες διάφορες διδασκαλίες, πού δὲν συμφωνοῦσαν μὲ τὴν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ δική μας ὁμὸς ἐκκλησία, ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξη ἔμεινε πιστὴ στὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ διατήρησε ἀνόθευτη καὶ καθαρή.

Ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ Πάπα χωρίστηκαν στὸν 16ον αἰῶνα στὴ Δύση, ἡ ἐκκλησίες τῶν Διαιμαρτυρομένων. Αὐτοὶ δέχονται ὡς πηγὴ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας μόνον τὴν Ἁγία Γραφή. Δὲν ἔχουνε οὔτε νηστείες οὔτε εἰκόνες δὲν κάμουν τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, δὲν ἔχουν θυμίαμα.

Στὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησία ἀνήκουν οἱ Ἕλληνες, οἱ Ρῶσοι, οἱ Ρουμάνοι καὶ οἱ Σέρβοι.

Ὅλοι αὐτοὶ ἂν καὶ ἔχουν τὴν ἴδια θρησκεία, δὲν εἶναι ἐνωμένοι σὲ μιὰ ἐκκλησία, ἀλλ' ἔχουν ἰδιαίτερη ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση.

Γι' αὐτὸ ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τῆς Σερβίας κτλ. λέγεται αὐτοκέφαλη ἐκκλησία. Τέτοιες αὐτοκέφαλες ἐκκλησίες εἶναι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, τῆς Κύπρου, Ἑλλάδος, Ρωσίας, Ρουμανίας κτλ.

Τὴν ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τὴν διοικεῖ ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀπὸ 12 μητροπολίτες, πού ἔχει πρόεδρο τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν.

Ὅσοι χριστιανοὶ δὲν παραδέχονται τὴ σωστὴ διδασκαλία τῆς ἐκκλησίας λέγονται αἰρετικοί.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως

Κάθε χριστιανὸς πρέπει νὰ ξέρη τὴ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας του, γιὰ νὰ ξέρη τί πρέπει νὰ πιστεύῃ. Ἡ κυριώτερος καὶ σπουδαιότερος ἀλήθειαι τῆς θρησκείας μας περιέχονται ἐν τῷ Σύμβολοι τῆς Πίστεως. Ἔτσι ὁ χριστιανὸς βρίσκει σ' αὐτὸ ὅλην τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν σύντομα, μὲ λίγα λόγια. Τὸ λέγουσι δὲ **σύμβολο**, πού θὰ πῆ σημαδί, γιατί αὐτὸ μᾶς ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς ἄλλους, πού δὲν ἔχουσι τὴν ἴδιαν πίστιν.

Αὐτὸ τὸ σύμβολο τῆς πίστεως ἐγένετο στὴν *πρώτην*, οἰκουμένην σύνοδον τῆς Νίκαιας (325 μ.Χ.) καὶ στὴ *δεύτερη*, τῆς Κωνσταντινουπόλεως (381 μ.Χ.), χωρίζεται δὲ εἰς δώδεκα μέρη, ποὺ λέγονται ἄρθρα.

α) Τὸ κείμενον τοῦ Συμβόλου

1. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν .

2. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, Ὁμῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον, τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκιωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπίσαντα.

4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς.

7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρίνει ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν.

τό ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Ὑἱῷ συμ-
προσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προ-
φητῶν.

9. Εἰς μίαν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.
10. Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.
12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

β') Ἡ ἐξήγηση τοῦ Συμβόλου.

1) Πιστεύω σὲ ἓνα Θεό, ποῦ εἶναι ὁ πατέρας μας, ὁ κύριος
καὶ δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ ἐκειῶν ποῦ φαί-
νονται καὶ ἐκειῶν ποῦ δὲν φαίνονται.

2) (Πιστεύω) καὶ σὲ ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστό, τὸ γιὸ τοῦ
Θεοῦ, τὸ μονογενῆ, ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὶν ἀπὸ ὅ-
λους τοὺς αἰῶνες εἶναι φῶς καὶ γεννιέται ἀπὸ τὸ θεοφῶς τοῦ Πα-
τέρα· εἶναι Θεὸς ἀληθινός, γεννήθηκε ἀπὸ Θεοῦ ἀληθινῆ καὶ δὲν
ἔγινε ὅπως τὰ ἄλλα δημιουργήματα. Εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία
μὲ τὸν Πατέρα. Μὲ αὐτὸν ἐδημιούργησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

3. Γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ νὰ μᾶς σώσει ἀπὸ τὴν
ἁμαρτία κατέβηκε (ὁ Χριστὸς) ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ γένηκε
ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία καὶ ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

4. Σταυρώθηκε γιὰ μᾶς στὸν καιρὸ ποῦ ἦταν ἡγεμόνας
(στὴν Ἰουδαία) ὁ Πόντιος Πιλάτος· ἐβασανίστηκε (ἐπάνω στὸ
σταυρὸ) καὶ ἐθάφτηκε.

5. Ἀναστήθηκε ὁμοιωτὴν τὴν τρίτῃ ἡμέρᾳ, ὅπως εἶχαν εἰπεῖν
(πρωτότερα) ἡ ἅγιος Γραφές.

6. Καὶ ἀνέβηκε (40 μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνάστασι) στοὺς
οὐρανοὺς καὶ κάθισε δεξιὰ τοῦ πατέρα του.

7. Θὰ ξανάρθῃ ὁμοιωτὴν πάλι στὸν κόσμον μὲ ὄλην του τὴ δόξα
γιὰ νὰ δικάσῃ ζωντανούς καὶ πεθαμένους ἢ δὲ βασιλεῖα του δὲ
θὰ ἔχῃ τέλος.

8. (Πιστεύω) καὶ στὸ Ἅγιον Πνεῦμα ποῦ εἶναι Κύριον καὶ
χαρίζει ζωὴν πνευματικὴν σ' ὅλους τοὺς πιστούς· αὐτὸ ἐκπορεύε-
ται (θαίνει) μόνο ἀπὸ τὸν Πατέρα, προσκυνεῖται καὶ δοξάζεται
τὸ ἴδιο ὅπως ὁ Πατέρας καὶ ὁ Γιὸς τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ μιλῶσε μὲ

τὸ στόμα τῶν Προφητῶν.

9. (Ἱστεύω) σὲ μία, ἅγια, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

10. Ὁμολογῶ πὺς ὑπάρχει ἓνα βάπτισμα, πὺ καθαρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

11. Περιμένω τὴν ἀνάστασι, τῶν νεκρῶν.

12. Καὶ τὴ ζωὴ τοῦ μέλλοντος αἰῶνα. Ἀμήν.

γ) **Ἡ διδασκαλία ἀπὸ τὸ σύμβολο τῆς πίστεως. Τί διδασκόμεθα γὰρ τὸ Θεό.** "Οὐ ὑπάρχει Θεός. Καὶ ἓνα μικρὸ παιδί, ἅμα σκεφθῆ λιγάκι, μπορεῖ νὰ καταλάβῃ, αὐτὴ τὴν ἀλήθειαν. Ὄταν βλέπουμε ἔξω στὴ φύσι, τὰ ὄρατα δημιουργήματα τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ ἄστρα του, τὴ γῆ, μὲ τὰ ὄρυγά, τὰ ὄσα, τοὺς ποταμούς, τῆς λίμνες, τὰ ἄνθη, καὶ τὰ ζῶα, μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐγιναν μόνον τοῦς. Αὐτὸ θὰ ἴταν ἡ πιὸ μεγάλη ἀνοησία. Ὅπως λοιπὸν λέμε γὰρ ἓνα σπῆτι: ὅτι τὸ ἔφτιασε ὁ τάδε ἀρχιτέκτονας, ὅταν λέμε γὰρ μιὰ μηχανὴ ἢ ἓνα ὄρατο ὄρολόγι, ὅτι ὁ τάδε σπουδαῖος τεχνίτης τὰ ἐδημιούργησε. Ἐστὶ λέμε ὅτι καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ὄραιότατη φύσι, ἔχει τὸ μεγάλο τῆς τεχνίτη καὶ δημιουργοῦ, τὸ Θεό. Αὐτὸς δὲ ὁ Θεός εἶναι **ἓνας**, ὅχι πολλοὶ γιατί ἄλλωςθὲς δὲ θὰ ὑπῆρχε μέσα σ' αὐτὴ τὴ φύσι ἡ μεγάλη τάξι, πὺ ὑπάρχει ἕως τῶρα. Ὁ ἓνας ὅμως αὐτὸς Θεός εἶναι ἓνας στὴν οὐσία του, ξεχωρίζει ὅμως στὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Δὲν εἶναι τρεῖς Θεοὶ ἀλλὰ μιὰ Τριάδα ἀχώριστη. Ἡ ἅγια Τριάδα, πὺ δὲ μπορεῖ νὰ τὴν καταλάβῃ, τὸ ἀνθρώπινο μυαλό, φανερώθηκε στὸν κόσμον κατὰ τὸ ἅγιο βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἰορδάνη ποταμό, ὁ Χριστὸς πὺ βαφτίστηκε, ἡ φωνὴ τοῦ Πατέρα πὺ ἀκούστηκε καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα πὺ κατέβηκε σὰν περιστέρη ἐπάνω στὸ κεφάλι τοῦ Χριστοῦ.

Τὰ ὄνόματα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Δημιουργὸς μας ὀνομάζεται στὸ Σύμβολο: Θεός. Τί θὰ πῆ αὐτὸ τὸ ὄνομα: Θεός φανερώθηκε ἐκεῖνο πὺ κινεῖται, τρέχει, εἶναι λοιπὸν σὰν τὸ πνεῦμα πὺ βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνησι καὶ τρέχει παντοῦ. Ἔτσι καὶ ὁ Θεός εἶναι αὐτὸς γαιμάτος ἀπὸ κίνησι καὶ ζωὴ, εἶναι παντοῦ καὶ δίδει ζωὴ σὲ ὅλα τὰ ὄντα. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὁ Θεός ὀνομάζεται: **ὁ ὢν**, δηλαδὴ ἐκεῖνος πὺ ἔχει μέσα του τὴν ὑπαρξή

τή ζωή. Στήν Καινή Διαθήκη, ὁ Χριστός ὀνομάζει τὸ Θεό:
Πνεῦμα

Ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι τέλειο Πνεῦμα, εἶναι **ἄυλος**, δὲν ἔχει δηλαδὴ ὕλη. Ὅταν ἄυλος εἶναι καὶ **ἀόρατος** δηλαδὴ δὲ μπορούμε νὰ τὸν δοῦμε. Εἶναι **πανάγαθος** δηλαδὴ εἶναι γεμάτος ἀπὸ καλωσύνη, καὶ ἀγάπη γιὰ ὄλους. Εἶναι **παντιδύναμος, δίκαιος**, δηλαδὴ προστατεύει τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους καὶ τιμωρεῖ τοὺς κακοὺς. **Ἄγιος** δηλαδὴ χωρὶς ἁμαρτία. **Αἰώνιος καὶ ἀθάνατος** δηλαδὴ χωρὶς ἀρχὴ καὶ χωρὶς τέλος. **Παντογνώστης καὶ πάνσοφος**, γνωρίζει ὅλα καὶ ἔκαμε ὅλα μὲ σοφία καὶ τάξι.

Ὁ Θεὸς δημιουργὸς τοῦ κόσμου. Ἐπῆρχε μίᾳ ἐποχῇ πού δὲν ὑπῆρχε τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά, πού βλέπομε. Ἐπῆρχε μονάχα ὁ Θεός. Αὐτὸς καθὼς λέγει τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως, εἶναι ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς. Ὁ Θεὸς λοιπὸν μὲ μόνο τὸ λόγο του ἐδημιούργησε ὅλη τὴν κτίση σὲ ἕξι ἡμέρες, δηλαδὴ τὸν οὐρανό, μὲ τὸν ἥλιο, τὸ φεγγάρι καὶ τὰ ἄστρα, τὴ γῆ μὲ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, τὴ θάλασσα μὲ τὰ πάμπολλα νησιὰ τῆς καὶ τὰ ἄπειρα ψάρια. Ὁ Θεὸς θέλησε νὰ γίνῃ ὁ κόσμος καὶ εἶπε νὰ γίνῃ, καὶ ἔτσι ὁ κόσμος ἔγινε.

Ἀὐτὰ θὰ τὰ ἐνθυμοῦνται τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ἱστορίᾳ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τελευταῖα ἀπὸ ὅλα τὰ πλάσματά του ἔκαμεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς τὸν ἄνθρωπο, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ τὴν ψυχὴ ἢ τὸ πνεῦμα. Καὶ τὸ μὲν σῶμα ἔγινε ἀπὸ πηλὸ γι' αὐτὸ εἶναι ὕλικὸ καὶ φθαρτὸ ὡς ὅλα τὰ δημιουργήματα, ἐνῶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔγινε ἀπὸ τὴν πνοή τοῦ Θεοῦ γι' αὐτὸ εἶναι ἀόρατη καὶ ἀθάνατη.

Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν ἔχει μέσα του αὐτὴ τὴν πνευματικὴ δύναμη, πού τὸν ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα, καὶ τὸν κάνει ἄξιο νὰ μοιάξῃ πρὸς τὸ Θεό. Γι' αὐτὸ λέμε πῶς ἔχει τοῦ δηλαδὴ ἔχει τὴ δύναμη νὰ σκέπτεται, καὶ νὰ κρίνῃ. Ἐχει τὴ γλῶσσα γιὰ νὰ φανερῶνῃ ἐκεῖνα πού σκέπτεται καὶ ἔτσι ἔκανε τίς ἐπιστήμες καὶ κατώρθωσε νὰ προοδέψῃ. Ἐχει τὴ θέληση γιὰ νὰ ἀποφασίζῃ μόνος του κάτι τι. Ἐχει τὴ συνείδηση, πού τοῦ λέει ν' ἀγαπάῃ τὸ καλὸ καὶ νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὸ κακόν. Αὐτὸς εἶναι ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, πού ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ

Θεοῦ. Εἶναι τὸ ἀόρατο μέρος τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ τὴν ψυχὴ ἔννοε τὸ Σύμβολο ὅταν λέγει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι «ποιητὴς... ἰσ-
ράτων». Ἐννοε ὅμως ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε καὶ ἄλλα πλάσματα
δηλαδὴ τοὺς ἀγγέλους, πού εἶναι ἰσώματα, ἀθάνατοι.
Οἱ ἄγγελοι ἐκτελοῦν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ προστατεύουν
τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους. Μερικοὶ ὅμως ἀπ' αὐτοῦς ἠέλησαν νὰ
γίνουν πῶς μεγάλοι ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ γιὰ τοῦτο τοὺς ἐταπώρωσε καὶ
ἔγιναν πονηρὰ πνεύματα, πού ἐνεργοῦν πάντα γιὰ τὸ κακὸ τοῦ
ἀνθρώπου. Θυμηθῆτε τὴν πρώτη ἁμαρτία τῶν πρωτοπλάστων.

Ὁ Θεὸς φροντίζει γιὰ τὸν κόσμον. Ἡ Θεία Πρόνοια.

Τὸ Σύμβολο ὀνομάζει τὸν Θεὸ : **Πατέρα**. Σὰν Πατέρα
λοιπὸν πού εἶναι ὁ Θεὸς ἐνδιαφέρεται καὶ φροντίζει γιὰ τὸν κό-
σμον, ὅπως κάθε καλὸς πατέρας φροντίζει γιὰ τὰ παιδιὰ του, γιὰ
τὴ συντήρησή τους. Αὐτὴ τὴν παρομοίωσι, τὴν ἔκανε ὁ Χριστὸς
πού εἶπε κάποτε : «Ἐάν σεῖς, πού εἰσθε πονηροί, **ὄρατε** καλὰ
πράγματα στὰ παιδιὰ σας, πολὺ περισσότερο ὁ πατέρας σας
πού εἶναι στὸν οὐρανὸ». Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγει πάλι : «Ὁ Θεὸς
φροντίζει γιὰ τὰ πουλιὰ, πού δὲν σπέρνουν οὔτε θερίζουν. Οὔτε
τὸ παραμικρὸ πουλάκι δὲν μπορεῖ νὰ πέσι, στή γῆ, χωρὶς τὸ
θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης φροντίζει καὶ γιὰ τὸ στολισμὸ
τῶν λουλουδιῶν τοῦ ἀγροῦ, πού δὲν κλώθουν οὔτε θύ-
φαινουν. Μὲ τὴν ὁμορφιά αὐτῶν δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῆ, οὔτε
ἐκεῖνος ὁ μεγάλος βασιλεὺς Σολομῶντας, πού εἶχε τότε, **δύνα-
μι, πλοῦτη καὶ μεγαλεῖα**». Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐφρόντισε καὶ
φροντίζει γιὰ τὰ παραμικρὰ δὲν θὰ φροντίζῃ, γιὰ τὸν ἄνθρωπον
πολὺ περισσότερο, πού εἶναι ἀπὸ τὰ ἀνώτερα του πλάσματα
καὶ τὸν θεωρεῖ γιὰ παιδί του; Ἐκτός ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ὁ
Θεὸς ἔδειξε τὴ μεγάλη του φροντίδα γιὰ τὸν ἄνθρωπον, γιατί ἔ-
στειλε στὸν κόσμον τὸν Κύριόν μας Ἰησοῦ Χριστό γιὰ νὰ σώσῃ
τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καθὼς θὰ ἴδουμε παρακάτω.

**2. Τὶ διδασκόμεθα ἀπὸ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως
γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό.**

«Οἱ εἶναι ἀληθινὸς Θεός. Εἶναι τὸ δεύτερον πρόσωπον

της αγίας Τριάδας. Αυτός δὲν ἐπλάσθηκε ὅπως τὰ ἄλλα κτίσματα, καθὼς ἔλεξαν μερικοὶ ἀνόητοι αἰρετικοὶ ("Αρειοὶ) ἀλλὰ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα πρωτότερα ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες.

"Ἐχει τὴν ἴδια οὐσία μὲ τὸν Πατέρα, δηλαδὴ ὅπως ὁ Πατέρας εἶναι ἀναρχος καὶ ἀθάνατος, ἅγιος καὶ πάνσοφος κτλ., τὸ ἴδιο εἶναι καὶ ὁ Υἱός. Γι' αὐτὸ λέγεται: ὁ μονογενὴς υἱός, γιατί αὐτὸς καὶ μόνος εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία μὲ τὸν πατέρα, ἐνῶ ἡμεῖς εἴμαστε παιδιὰ τοῦ Θεοῦ κατὰ χάρη, δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν πολλή του ἀγάπη μᾶς ἔκανε παιδιὰ του. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λέγεται: **Ἰησοῦς** ποὺ θὰ πῆ Σωτήρας, καὶ **Χριστὸς** δηλαδὴ χρισμένος μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα γιὰ νὰ εἶναι ὁ Πνευματικὸς βασιλέας ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

"Οὐ εἶναι τέλειος ἄνθρωπος. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦρθε στὸν κόσμον αὐτὸ γιὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν κακία, καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος. Γεννήθηκε ἀπὸ τὴν αγία Παρθένα Μαρία καὶ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ὅταν ἐμεγάλωσε ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια διδασκαλίας καὶ κλωσῶνης ποὺ ἔκανε στὸν Ἰουδαϊκὸ λαὸ οἱ Ἑβραῖοι τὸν παράδωκαν στὸ Ρωμαῖο ἡγεμόνα τὸν Πόντιο Πιλάτο. Τότε σταυρώθηκε, ἐπάνω δὲ στὸ σταυρὸ ἐβασανίστηκε καὶ ἔπαθε. Κατὰ διαταγή τοῦ ἡγεμόνα τὸν κατέβασαν ἀπὸ τὸ σταυρὸ καὶ τὸν ἔθαψαν. Ἐκεῖνος ὅμως τὴν τρίτη ἡμέρα ἀναστήθηκε καὶ παρουσιάστηκε στοὺς μαθητὲς του 40 ἡμέρες. Ὑστερα ἀνελήφθη στοὺς οὐρανοὺς καὶ κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα του δοξασμένος. Ὁ Ἰησοῦς θὰ ξανάρθῃ πάλι ὄχι πιὰ σὰν ταπεινὸς ἄνθρωπος, ὅπως τὴν πρώτη φορά, ἀλλὰ μὲ ὄλη του τὴ δόξα γιὰ νὰ κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ μόνος καὶ αἰώνιος βασιλέας τοῦ κόσμου. †

"Οὐ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ μόνος Σωτήρας. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔσωσε τὸν κόσμον μὲ τὴ διδασκαλία του, μὲ τὸ παράδειγμά του καὶ μὲ τὸ θάνατό του. Ἡ διδασκαλία τοῦ Σωτήρα μᾶς καὶ ἔσωσε καὶ σώζει, γιατί εἶναι διδασκαλία τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀγάπης. Δείχνει τὸν ἀληθινὸ δρόμο στὸν οὐράνιό μᾶς πατέρα, ποὺ ζητεῖ ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο μετάνοια ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες του, ὑπακοπὴ στὸ θεῖο θέλημα, πίστη ἀκλόνητη, ταπεινώση, δικαιοσύνη, καλωσύνη καὶ πρὸ πάντων ἀγάπη, ἀγάπη πρὸς

-τόν Θεό και πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους και πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς μας. Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ εἶναι γραμμῆνι, στὴ Εὐαγγέλια.

Ὁ Χριστὸς δὲ δίδαξε μόνον τοὺς ἀνθρώπους τί πρέπει νὰ κάνουν ἀλλὰ πρῶτος αὐτὸς ἔκανε ὅ,τι εἶχε διδάξει. Ἡ ζωὴ του λοιπὸν ἦταν ἓνα ζωντανὸ παράδειγμα πού ἔδειχνε στοὺς ἀνθρώπους τὸν ἀληθινὸ ὁρῆμο τῆς σωτηρίας. Αὐτὸ τὸ παράδειγμα ἦταν γιὰ τὸ λαὸ ἓνα μαγνήτης πού τραβοῦσε ὅλους κοντὰ στὸ Χριστό, μακριὰ ἀπὸ τὰ μάταια πράγματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Καὶ ἐνῶ ἐκήρυττε τὴν ἀγάπη, τὴ συγχώρησι, τὴν ταπεινωσὴ, τὴν καλωσύνη, ἔδλεπε ὁ καθένας πού τὸν ἐπλησίαζε πὼς τὰ λόγια δὲν ἔμεναν λόγια ἀλλὰ γινόνταν ἔργα. Ἔτσι ἐκεῖνος ἔτρεχε νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀρρώστους, νὰ ἐλεήσῃ τοὺς φτωχοὺς, νὰ παρηγορήσῃ τοὺς δυστυχισμένους, νὰ συγχωρήσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἐπάνω δὲ στὸ σταυρὸ κρεμασμένος φρόντιζε γιὰ τὴ μητέρα του και συγχωροῦσε ἐκεῖνους πού τὸν εἶχαν σταυρώσει.

Ἐκεῖνο ὅμως μὲ τὸ ὅποιο (περισσότερο ἀπὸ ὅλα) ἔσωσε τὸν κόσμο, ἦταν ὁ θάνατός του ἐπάνω στὸ σταυρὸ. Ἡ σταυρικὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ σφραγιδα πού ἔδλε σὲ ὅλη του τὴ διδασκαλία και σὲ ὅλες του τίς πράξεις. Γι' αὐτὸ και ὁ ἴδιος ἔταξε ἀπόθνησκε εἶπε : τετέλεσται, δηλαδή μὲ τὸ θάνατό μου ἔτελείωσε ὅλο μου τὸ ἔργο ἐπάνω στὴ γῆ. Ὅποιος λοιπὸν πιστεύει μὲ τὴν καρδιά του στὸν Ἰησοῦ, πού σταυρώθηκε γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους, και ἀκολουθεῖ τὴ διδασκαλία του σὴζεται.

3. Τὶ διδασκόμεθα γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι τὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδας. Ὅπως λοιπὸν ὁ Χριστιανὸς πιστεύει εἰς τὸν Πατέρα και εἰς τὸν Υἱόν, ἔτσι πιστεύει και εἰς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, πού εἶναι : Ἅγιο, χωρὶς ἁμαρτίες ὅπως ὁ Θεὸς και ὁ Ἰησοῦς Χριστός. **Κύριο**, γιατί ἔχει ἐξουσία ἐπάνω σὲ ὅλα. **Ζωοποιὸ**, γιατί χαρίζει πνευματικὴ ζωὴ στοὺς πιστοὺς. **Ἐκπορευτὸ** μόνον ἀπὸ τὸν Πατέρα. Αὐτὸ θὰ πῆ πὼς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πηγάζει (δραίνεται) ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὅπως ὁ Υἱὸς γεννιέται ἀπὸ τὸν Πατέρα.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσκυνῆται καὶ νὰ δοξάζεται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ὅπως ὁ Θεὸς Πατέρας καὶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐφώτισε τοὺς προφήτες στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, γιὰ νὰ ὁμιλήσουν καὶ νὰ προφητέψουν γιὰ τὸ Χριστό. Αὐτὸ ἐφώτισε τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους γιὰ νὰ γράψουν τὰ εὐαγγέλια καὶ τὰ ἄλλα ἱερὰ βιβλία, αὐτὸ εἶναι στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ὁδηγεῖ στὴν ἀλήθεια, μὲ αὐτὸ ἀγιάζονται τὰ ἱερὰ μυστήρια καὶ ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ χριστιανοί.

4. Τὶ διδασκόμεθα γιὰ τὴν Ἐκκλησία.

Τὶ εἶναι Ἐκκλησία. Ἐκκλησία εἶναι ὅλοι οἱ χριστιανοί, ποὺ πιστεύουν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸ καὶ εἶναι ἐνωμένοι μεταξὺ τους μὲ τὴν ἴδια ὀρθή πίστη καὶ μὲ τὰ ἴδια ἅγια μυστήρια. Ἐπάρχει ὅμως καὶ ἡ συνήθεια νὰ ὀνομάζουμε ἔτσι τὸ **ναὸ**, ὅπου πηγαίνομε καὶ ἀκούμε τὴ θεῖα λειτουργία.

Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησία : **μίαν** γιατί ἓνας εἶναι ὁ Ἰδρυτὴς τῆς, ὁ Χριστός, μία εἶναι ἡ πίστη, ἓνα εἶναι τὸ βάπτισμα καὶ τὰ ἄλλα μυστήρια. **Ἀγίαν** γιατί ἅγιος καὶ ἀναμάρτητος εἶναι ὁ Ἰδρυτὴς τῆς, καὶ ἔχει σκοπὸ νὰ κἀνῃ ἅγια τὰ μέλη τῆς μὲ τὰ μυστήρια καὶ μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ θεοῦ λόγου. **Καθολικὴν** γιατί εἶναι ἑξαπλωμένη σὲ ὅλο τὸν κόσμον. **Ἀποστολικὴν** γιατί τὴν Ἐκκλησία τὴν ἐξάπλωσαν παντοῦ μὲ τὴ διδασκαλία τους οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, αὐτὴ δὲ κρατεῖ πιστὰ τὴν ἀποστολικὴ αὐτὴ διδασκαλία. Ἡ Ἐκκλησία μας λέγεται καὶ ὀρθόδοξη, γιατί ἔχει τὰ ὀρθὰ δόγματα δηλαδή τὴν ὀρθὴ πίστη, ὅπως τὴν ἐκήρυξαν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ ὅπως οἱ ἅγιοι πατέρες τὴν ἀνέπτυξαν στὶς οἰκουμενικὰς συνόδους.

5. Τὶ διδασκόμεθα καὶ γιὰ τὸ βάπτισμα

Γιὰ τὸ μυστήριον αὐτὸ θὰ ἴδωμε παρακάτω, ἔταν θὰς μελή-
σομε γιὰ τὰ μυστήρια.

6. Τι δαδασκόμεθα γιά τήν ανάσταση τῶν νεκρῶν καί τή μέλλουσα ζωή.

Ὁ Χριστιανός, σύμφωνα μέ τά λόγια τοῦ Κυρίου περιμένει τήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. (Ὅταν συνοδεύει κανένα νεκρό συγγενή ή φίλο εἰς τήν τελευταία του κατοικία τοῦ τάφου ἔχει τήν πίστη πῶς ἐκεῖ στόν τάφο δέν ἐτελείωσε ή ζωή αὐτοῦ). Ἄλλα ἐνώ τό σῶμα γυρίζει στή γῆ ἀπό τήν ὁποία εἶναι κατασκευασμένο, ή ψυχή ή ἀθάνατη, ἐπιστρέφει στό Θεό. ὅπου τήν ἔδωκε, ὅπου περιμένει νά ἔρθη, ή μεγάλη, ἡμέρα πού εἶναι. Ἐπισμένη γιά νά κρινῆ, ὁ Χριστός τόν κρίνει. Ἄμα λοιπόν ἔρθη πάλι ὁ Ἰησοῦς μέ δόξα μεγάλη, καθῶς εἶπε, ὡς κρινεῖ ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων, τότε ἔλα τά σώματα θά ἀναστήθουν καί θά παρουσιαστοῦν μπροστά του γιά νά κριθοῦν σύμφωνα μέ τά ἔργα τους. Αὐτά τά σώματα δέν θά εἶναι: πιά ὅπως τά σημερινά υλικά, ἀδύνατα καί ἀρρωστα ἀλλά θά εἶναι: πνευματικά, ἀθάνατα, γερά. Καί τῶν ζωντανῶν, πού θά ζοῦν τότε τά σώματα θά γίνουν καί αὐτά πνευματικά καί ἀθάνατα. καί ἔτσι: θά παρουσιαστοῦν καί αὐτοί μαζί μέ ἕλους τοῦς ἄλλους μπροστά στό δίκαιο καί ἅγιο Κριτή. Αὐτός δέ θά κρίνῃ τοῦς ἀνθρώπους σύμφωνα μέ τίς πράξεις των. Καί οἱ μὲν καλοί καί δίκαιοι θά πάξῃ στόν παράδεισο, οἱ δέ κακοί καί ἁμαρτωλοί στήν κόλαση. Θυμηθῆτε τήν ὠραία παραβολή, πού εἶπε ὁ Χριστός γιά τήν μέλλουσα κρίση, πῶς θά ἔρθῃ ὁ ἴδιος μαζί μέ τοῦς ἀγγέλους του καί, ἀφοῦ μαζευτοῦν ἔλα τά ἔθνη μπροστά του, θά τά χωρίσῃ ὅπως ὁ ποιμένας τά πρόβατα ἀπό τά ἐρίφια, καί πῶς ὅσσοι θά τά κρίνῃ σύμφωνα μέ τό χρυσό κανόνα τῆς ἀγάπης.

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Μυστήρια είναι ή ιερές εκείνες τελετές, πού μ^ο αυτές, όταν τελούνται, έρχεται στους πιστούς ή άόρατη χάρη του άγιου Πνεύματος. Είναι δέ μυστήρια μόνο εκείνες ή τελετές, πού τις σύστησε ό ίδιος ό Χριστός και οι ^οΑπόστολοί του, λέγονται δέ μυστήρια, γιατί μεταδίνεται ή χάρη του άγιου Πνεύματος μέ τρόπο μυστηριώδη δηλαδή χωρίς νά τόν βλέπουμε. Τά μυστήρια τά τελούν μόνον οι διάδοχοι των ^οΑποστόλων, οι επίσκοποι και ιερείς, πού έχουν ιδιαίτερη χάρη του Θεού γι^ο αυτές τις ιερές τελετές.

Τά μυστήρια είναι έφτά : Τό βάφτισμα, τό χρίσμα, ή εξομολόγησι, ή θεία εὐχαριστία, ό γάμος, ή ιερωσύνη και τό εὐχέλαιο.

Απ^ο αυτά τά 4 πρώτα είναι υποχρεωτικά για κάθε χριστιανό, ενώ τά τρία τελευταία είναι προαιρετικά δηλαδή τά κάνει όποιος θέλει.

Από τις άλλες χριστιανικές Έκκλησίες, ή μόν Δυτική Έκκλησία παραδέχεται και αυτή τά έφτά μυστήρια, ενώ οι Διαμαρτυρόμενοι έχουν μόνον δύο, τό βάφτισμα και τή θεία εὐχαριστία.

Σέ κάθε μυστήριο πρέπει νά εξετάσωμε αυτά : τί είναι τό μυστήριο, ποιός έσύστησε τό μυστήριο και μέ ποιά λόγια, ποιά είναι τά σημεία, πού βλέπουμε στό μυστήριο, ποιά χάρη μεταδίδεται κτλ.

Τό Βάφτισμα.

Τό βάφτισμα είναι ένα μυστήριο πού μ^ο αυτό καθαρίζεται ή ψυχή του ανθρώπου, πού βαφτίζεται από τήν προπατορική ήμαρτία και από τις άλλες ήμαρτίες, όπως τό σώμα καθαρίζεται μέ τό νερό. Αυτό τό μυστήριο τό έσύστησε ό ίδιος ό Χριστός, πού είπε στους ^οΑποστόλους όταν τους έστειλε στον κό-

σμο για να κηρύξουν το εὐαγγέλιο: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος».

Οἱ Ἀπόστολοι λοιπὸν σύμφωνα μὲ αὐτὴ τὴ διαταγὴ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπου πήγαιναν, ἐκήρυτταν πρῶτα τὸ εὐαγγέλιο καὶ ὕστερα ἐκείνους ποὺ πίστευαν τοὺς βάπτιζαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Τὰ ὁρατὰ καὶ αἰσθητὰ σημεῖα τοῦ βαπτίσματος εἶναι α') τὸ νερὸ, ποὺ εἶναι σύμβολο τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ καθαρίζει τὴν ψυχὴ, β') ἢ τρεῖς καταδύσεις καὶ ἀναδύσεις δι' ἑλκτὴ πῶς ὁ ἱερέας τρεῖς φορές θυθίζει τὸ βαπτιζόμενος στὸ ἀκαταμίενο νερὸ τῆς κολυμβήθρας καὶ τρεῖς φορές τὸν σηκώνει: ψηλά, γ') τὰ λόγια ποὺ λέγει ὁ ἱερέας κάθε φορά: «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, ἀμὴν — καὶ τοῦ Υἱοῦ ἀμὴν, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀμὴν». Δηλαδή ὁ βαπτιζόμενος βαπτίζεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς κτλ.

Τὸ λάδι ποὺ βάζουν στὸ νερὸ φανερῶνει πὼς μ' αὐτὸ καθαρίζονται ἢ πνευματικὲς πληγές, ἢ ἁμαρτίες. Τὸ δύθισμα καὶ τὸ σήκωμα συμβολίζει τὴν τριήμερο ταφὴ καὶ ἀνάστασι, τοῦ Σωτῆρα.

Ἐκεῖνος ποὺ βαπτίζεται πρέπει ὁ ἴδιος νὰ ἔχῃ πίστι, καὶ νὰ τὴν ὁμολογήσῃ μπροστὰ στὸν ἱερέα λέγοντας τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ἄν ὅμως ὁ βαπτιζόμενος εἶναι μικρὸ παιδί (ἢ ἄρρεος) τότε παίρνει αὐτὴ τὴν ὑποχρέωσι ὁ νοτὸς (ὁ ἀνάδοχος) καὶ λέγει τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ὁ ἄνθρωπος βαπτίζεται μὲ φορά.

Μὲ τὸ ἅγιο λοιπὸν βάπτισμα μεταδίδεται τὴ χάρι, τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ συχωρῇ τίς ἁμαρτίες αὐτοῦ λέει καὶ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως: «ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία ἀντὶ νὰ βαπτίζῃ, ραντίζει μόνον, ἐνὸς ὁ Χριστὸς παράγγειλε τὸ βάπτισμα καὶ ἔχει τὸ ράντισμα. Μὲ τοὺς Δυτικοὺς συμφωνοῦν καὶ μερικοὶ Διαμαρτυρούμενοι.

· Τὸ Χρῖσμα

Τὸ χρῖσμα εἶναι μυστήριον, ποὺ μεταδίδει τὴ χάρι, τοῦ ἁγίου

Τὸ χρῖσμα

Τὸ χρῖσμα εἶναι μυστήριον, πὸν μεταδίνει τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅταν ὁ ἱερέας ἀλείψει μὲ ἅγιον μῦρον τὰ μέλη ἐκείνου, πὸν βαφτίστηκε.

Τὸ χρῖσμα ἐσύστησαν οἱ Ἀπόστολοι. Στὴν ἀρχὴ εἶχαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ τὸ βάπτισμα οἱ Ἀπόστολοι ἐβαζαν τὰ χέρια τους ἐπάνω σ' ἐκείνον, πὸν εἶχε βαφτίστη. Ἀργότερα ἄφησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν καὶ μετέδιδαν τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος μὲ τὸ ἁγιασμένον μῦρον, γιατί οἱ Ἀπόστολοι δὲ μπορούσαν νὰ πηγαίνουν σ' ὅλα τὰ μέρη καὶ νὰ εἶναι παντοῦ.

Ὅρατὰ σημεῖα εἶναι α) τὸ ἅγιον μῦρον δηλαδὴ λάδι μὲ 40 περίπου μυρωδιές, πὸν συμβολίζουν τὰ πολλὰ χρῖσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὸ μῦρον προστοιμάζεται τῇ Μεγάλῃ Τετάρτῃ στὸ Οἴλουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἀγιάζεται στὴ λειτουργίᾳ τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ. Ἀπὸ καὶ τὸ παίρνει καὶ ἡ δικὴ μας Ἱερά Σύνοδος καὶ τὸ στέλνει σὲ ὅλες τὶς Ἐκκλησίες μέσα σὲ μύροδοχεῖα, β) τὰ λόγια, πὸν λέγει ὁ ἱερέας κάθε φορὰ ὅταν ἀλείφῃ τὰ μέλη σταυρωτά, πὸν εἶναι αὐτά : «Σφραγίς Δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου» δηλαδὴ : τὸ ἅγιον μῦρον εἶναι σφραγίς, θεαίωσις πὸς ὁ βαφτισμένος πῆρε τὴ δωρεὰ (=τὰ χρῖσματα) τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ τὸ ἅγιον μῦρον δίνεται μόνο μία φορὰ.

Ἡ ἐξομολόγησις ἢ μετάνοια.

Ἡ ἑξομολόγησις εἶναι μυστήριον πὸν ὁ Χριστιανὸς, ὅταν ζεμολογιέται τὶς ἁμαρτίες του μπροστὰ στὸν Ἱερέα, παίρνει ἀπὸ τὸ Θεὸ συγχώρησιν γι' αὐτές.

Τὸ μυστήριον αὐτὸ τὸ ἐσύστησε ὁ Κύριος, πὸν εἶπε στοὺς μαθητὲς του «ἂν τινὼν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφένται αὐτοῖς, ἂν τινὼν κρατῆτε, κεκράτηνται» δηλαδὴ ὅποιον συγχωρεῖτε τὶς ἁμαρτίες, εἶναι συγχωρεμένες καὶ ὅποιον δὲν συγχωρεῖτε, δὲν εἶναι συγχωρεμένες. Αὐτὴ τὴν ἐξουσία ἔδωκαν ὕστερα οἱ Ἀπόστολοι στοὺς διαδόχους των, τοὺς ἐπισκόπους πὸν τὴ δίνουν σὲ ὀρισμένους ἁγίους ἱερεῖς, πὸν λέγονται πνευματικοί.

Ὅρατὰ ἢ αἰσθητὰ σημεῖα εἶναι ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἁμαρτιῶν ἢ συχωρητικὴ εὐχὴ, πὸν διαβάζει ὁ ἱερέας καὶ ἡ ἐπίθεσις τῶν

χειρῶν ἐπάνω στό κεφάλι τοῦ χριστιανοῦ. Ὁ χριστιανός λοιπόν ὅταν ἀμαρτήσῃ πρέπει νά λυπηθῇ γι' αὐτό καί νά τὸ ἐξομολογήσῃ. Συνάμα εἶναι ἡ ἐξομολόγησις μιᾶ προετοιμασία γιά τή Θεία κοινωνία.

Ἡ Θεία εὐχαριστία (ἡ Θεία κοινωνία)

Ἡ Θεία εὐχαριστία εἶναι μυστήριον τοῦ ὁ χριστιανός πιστεύει πῶς παίρνοντας τήν ἁγία κοινωνία, μεταλαμβάνει τὸ τίμιον σῶμα καί αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Χριστός ἐσύστησε τὸ μυστήριον αὐτό τῇ νύχτι τοῦ προδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἰούδα, στό μυστικὸ δείπνον. Τότε πῆρε τὸ ψωμί, τὸ ἔκοψε τὸ εὐλόγησε τὸ μοίρασε στοὺς ἀποστόλους καί εἶπε «λάβετε, φάγετε, τοῦτο εἶναι σῶμα μου» ὕστερα πῆρε τὸ ποτήρι μὲ τὸ κρασί, καί εἶπε «πίστε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο εἶναι τὸ αἷμα μου τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καί πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν».

Τὰ ὁρατὰ σημεῖα εἶναι α) ὁ ἐνζυμος ἄρτος (τοῦ γίνεται ἀπὸ προζύμι), β) ὁ οἶνος, γ) τὰ λόγια τοῦ ἱερέα : λάβετε φάγετε... πίστε ἐξ αὐτοῦ πάντες, καί ἡ εὐχή : «καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τίμιον Σῶμα τοῦ Ἰησοῦ σου μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ». Τὰ λόγια αὐτὰ λέγονται τὴν ὥρα τοῦ ὁ φάλλτις φέλλει τὸν ὕμνον : «Σὲ ὕμνοῦμεν, Σὲ εὐλογοῦμεν, Σοὶ εὐχαριστοῦμεν Κύριε, καὶ δεόμεθά σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν».

Μὲ τὸ μυστήριον αὐτὸ μεταδίδεται στό χριστιανὸ αὐτὸ τὸ ἁγίον Σῶμα καί αἷμα τοῦ Κυρίου, καί ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἰνώνεται μαζί του καί λαβαίνει αἰώνια ζωή.

Ἡ ἁγία Κοινωνία γίνεται σὲ κάθε λειτουργία.

Ὁ γάμος

Ὁ Γάμος εἶνε μυστήριον, τοῦ μ' αὐτὸ ὁ Ἱερέας στεφανώνει ὅσο πρόσωπα τὸν ἄντρα καί τὴ γυναίκα, καί παρακαλεῖ νά ἔρθῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ στήν ἔνωσις αὐτή. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ γάμου γίνεται ὁ ἀρραβῶνας, τοῦ ὁ Ἱερέας ἀλλάζει τὰ δαχτυλίδια τοῦ γαμπροῦ καί τῆς νύφης. Τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶνε τὸ πρῶτον καί τὸ ἀρχαιότατον τοῦ τὸ εὐλόγησε ὁ Θεὸς στὸν Παράδεισον : «Ἀὔξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί πληρώσατε τὴν γῆν» εἶπε ὁ

«Θεός στους πρωτοπλάστους». Ὁ δὲ Χριστὸς εἶπε : «οὓς ὁ Θεὸς συνέξευξε, ὁ ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω».

Ἄρκετά σημεῖα εἶναι τὰ δαχτυλίδια, τὰ στέφανα καὶ ἡ λέξις τῆς εὐχῆς «στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ...» «στέφεται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ...»

Ἡ Ἱερωσύνη

Ἡ Ἱερωσύνη εἶναι μυστήριον πού με τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου ἐπάνω στον χειροτονοῦμενον, μεταδίδεται σ' αὐτὸν ἢ χάρις τῆς Ἱερωσύνης .

Τὸ μυστήριον αὐτὸ ἐσύστησε ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς πού ἐδιέλεξε τοὺς μαθητῆς καὶ τοὺς ἔδωσε τὸ ἅγιον πνεῦμα «Λάβετε πνεῦμα Ἅγιον· ἂν τινῶν ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινῶν κρατήτε, κεκράτηνται». Οἱ ἀπόστολοι κατόπιν χειροτονοῦσαν τοὺς διαδόχους των, τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους.

Ὅρατὰ σημεῖα εἶνε ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου. Αὐτὸ γίνεται σὲ μιὰ λειτουργία, ἔπειτα ἡ εὐχή, πού διαβάζει ὁ ἐπίσκοπος. Οἱ βαθμοὶ τῆς Ἱερωσύνης εἶναι τρεῖς 1) τοῦ διακόνου 2) τοῦ πρεσβυτέρου καὶ 3) τοῦ ἐπισκόπου.

Καὶ ὁ μὲν διάκονος εἶναι μόνο βοηθὸς τοῦ ἱερέα ἢ τοῦ ἐπισκόπου. Ὁ ἱερέας κάμνει ὄλες τίς τελετὲς ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης καὶ τοῦ ἁγίου μύρου. Τέλος ὁ ἐπίσκοπος κάμνει ὄλες τίς τελετὲς καὶ διοικεὶ τὴν Ἐκκλησία.

Τὸ εὐχέλαιο

Τὸ εὐχέλαιο εἶναι τὸ μυστήριον, πού ὁ ἱερέας ἀλείφοντας μὲ ἁγιασμένο λάδι τὸν ἄρρωστο παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ στείλῃ τὴ χάρις του καὶ νὰ γιαιτρέψῃ τὸν ἄρρωστο.

Τὸ μυστήριον τοῦτο ἐσύστησαν οἱ Ἀπόστολοι, καὶ γίνεται τὴ μεγάλη Τετάρτη στὶς ἐκκλησίες, ὅπου πηγαίνουν οἱ χριστιανοὶ γιὰ νὰ χριστοῦν μ' αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἱερέα .

Γίνεται ὁμοίως καὶ ὅταν κάθε χριστιανὸς τὸ ζητήσῃ. Ἡ δουλειὰ τῆς ἐκκλησίας τὸ κάνει μόνο γιὰ τοὺς ἐτοιμοθανάτους.

Η ΔΕΚΑ ΕΝΤΟΛΕΣ

Τις δέκα εντολές τις έδωσε ο Θεός στο Μωϋσή, ιπάνου στὸ βουνό Σινά, γραμμένες σὲ δύο πέτρινες πλάκες καὶ εἶναι αὐτὲς :

1) Ἐγὼ εἰμὶ Κύριος ὁ Θεός σου· οὐκ ἔσονται σοὶ Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

2) Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλόν, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ, κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι·ν ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοὺς, οὐδὲ μὴ λατρεύσης αὐτοὺς.

3) Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.

4) Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἀγαῖζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἑργᾶ καὶ ποιήσης πάντα τὰ ἔργα σου· τῆ δὲ ἡμέρα τῆ ἑβδόμῃ Σάββατον Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.

5) Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοὶ γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

6) Οὐ φονεύσεις.

7) Οὐ μοιχεύσεις.

8) Οὐ κλέψεις.

9) Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδή.

10) Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν.

Ἑξήγηση τῶν 10 ἐντολῶν.

1) Τῆς πρώτης ἐντολῆς :

«Ἐγὼ εἰμὶ Κύριος ὁ Θεός σου· ὁὐκ ἔχῃς ἄλλους Θεούς ἐκτὸς ἀπὸ μένα».

Διδασκαλία :

Μὲ αὐτὴ τὴν ἐντολὴν ὁ Θεός μας λέγει αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός στὸν ὅποιον πρέπει νὰ πιστεύουμε. Αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριός μας, αὐτὸν πρέπει νὰ λατρεύουμε.

2) Τῆς δεύτερης ἐντολῆς :

«Νὰ μὴ κάμῃς εἰδωλα, νὰ μὴ προσκυνῆς καὶ νὰ μὴ λατρεύῃς εἰδωλά».

Διδασκαλία :

Ἀφοῦ ἡ λατρεία μας ἀνήκει στὸ μόνο ἀληθινὸ Θεό, γιὰ αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὴν εἰδωλολατρεία καὶ τὴν προσκύνησιν.

τῶν ἀστρον, ποὺ εἶναι στὸν οὐρανό, καὶ τῶν ζώων τῆς στεριᾶς καὶ τῆς θάλασσας.

3) Τῆς Τρίτης ἐντολῆς

«Νὰ μὴ μεταχειρίζεσαι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου χωρὶς λόγου».

Διδασκαλία:

Ἡ ἐντολὴ αὐτὴ μᾶς ἀπαγορεύει α) τοὺς ψεύτικους ὄρκους. Μόνο ὅταν εἶναι ἀνάγκη ἐπιτρέπεται ὁ Χριστιανὸς νὰ ὀρκίζεται καθὼς γίνεται αὐτὸ στὸ Δικαστήριον, β) καὶ τὶς βλασφημίες. Πολλοὶ κακοὶ ἄνθρωποι βρίζουν καὶ βλαστημοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ μιλήῃ γιὰ τὸ Θεὸ μὲ μεγάλα σεβασμὸ.

4) Τῆς Τετάρτης ἐντολῆς

«Νὰ ἐνθυμεῖσαι νὰ ἀγιάζῃς τὴν ἑβδόμη ἡμέρα. Νὰ ἐργάζεσαι ἕξι μέρες καὶ σ' αὐτὲς νὰ κάνῃς ὅλες τὶς ἐργασίες σου, τὴν ἑβδόμη ὁμῶς ἡμέρα νὰ τὴν ἀφιερώνῃς στὸν Κύριον τὸ Θεὸ σου».

Διδασκαλία:

Τὸ ἑβραϊκὸ Σάββατο εἶναι γιὰ μᾶς ἡ Κυριακὴ, δηλαδὴ ἡ ἡμέρα ποὺ ἀναστήθηκε ὁ Χριστός. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα πρέπει νὰ τὴν τιμοῦμε ἰδιαιτέρως. Σ' αὐτὴν ἐνῶ ξεκουραζόμαστε ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἑβδομάδας, πρέπει νὰ πηγαίνομε στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ λατρέψωμε τὸ Θεὸ μᾶζι μὲ τοὺς ἄλλους χριστιανοὺς καὶ νὰ κάμωμε καὶ κάποια καλὴ πράξι.

5) Τῆς πέμπτης ἐντολῆς

«Νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου γιὰ νὰ ζήσης εὐτυχισμένος καὶ πολλὰ χρόνια στὴ γῆ».

Διδασκαλία:

Τὸ μεγαλύτερο καὶ σπουδαιότερο καθήκον τῶν παιδιῶν εἶναι νὰ τιμοῦν, ἀγαποῦν καὶ νὰ σέβωνται τοὺς γονεῖς των. Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα πρέπει νὰ εἶναι γιὰ τὰ παιδιά, ὅστερα ἀπὸ τὸν Θεὸ, τὰ ἱερώτερα πρόσωπα. Οἱ γονεῖς τοὺς ἔδωκαν τὴ ζωὴ, αὐτοὶ τὰ μεγαλώνουν καὶ φροντίζουν γιὰ ὅλα, ὅσα τοὺς χρειάζονται. Γι' αὐτὸ ἔχουν καὶ αὐτὰ τὴν ὑποχρέωση καὶ νὰ τοὺς ἀγαποῦν, καὶ νὰ φροντίσουν γι' αὐτούς, ὅταν δὲν θὰμποροῦν πιά νὰ ἐργάζονται. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας ὀφείλομε νὰ σεβώμεθα τοὺς διδασκάλους μας, ποὺ μᾶς ἀνατρέφουν

καὶ ἐν γένει ὄλους τοὺς ἀνωτέρους μας.

6) Τῆς ἑκτης ἐντολῆς

«Νὰ μὴ σκοτώσης».

Διδασκαλία:

Ἀπὸ τὴν ἐντολὴ αὐτὴ μαθαίνομε πῶς πρέπει νὰ σεβώμαστε καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων καὶ τὴ δική μας, γιατί ἡ ζωὴ εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς τὴν ἔδωκε, αὐτὸς μπορεῖ νὰ τὴν πάρῃ πάλι πίσω.

Ὁ Θεὸς λοιπὸν μᾶς ἀπαγορεύει τὸ φόνο τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τὴν αὐτεκτονία.

5) Τῆς ἐβδόμης ἐντολῆς

«Νὰ μὴ προσβάλης τὴν τιμὴ τοῦ ἄλλου».

Διδασκαλία:

Ἐπειδὴ τὸ πῶς πολὺτιμο καλὸ στὸν κόσμον εἶναι ἡ τιμὴ καὶ πρὸ πάντων ἡ τιμὴ τῆς οἰκογένειας γι' αὐτὸ πρέπει ὁ Χριστιανὸς νὰ προσέχη νὰ μὴ προσβάλη αὐτὴ τὴν τιμὴ τῶν ἄλλων εἴτε μὲ ἔργα εἴτε καὶ μὲ λόγια κακά. Ἀκόμη, χρέος μας εἶναι καὶ νὰ τὴν προστατεύουμε.

8) Τῆς ὀγδόης ἐντολῆς

«Νὰ μὴ κλέψης»

Διδασκαλία:

Πρέπει ἐπίσης νὰ σεβώμεθα καὶ τὴν περιουσία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ἔχει χρέος ἀπὸ μικρὸς νὰ συνιθίῃ στὴν ἐργασία, καὶ ἔτσι νὰ κερδίζῃ τίμια τὰ χρήματα, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι ἄξιος νὰ φροντίῃ καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ κἀνῃ τὸ καλὸ σὲ ἄλλους πῶς ἔχουν ἀνάγκη. Τότε ὁ ἄνθρωπος θὰ εἶναι πραγματικὰ εὐτυχισμένος καὶ θὰ ἔχῃ πάντα τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

9) Τῆς ἐνάτης ἐντολῆς

«Νὰ μὴ ψευδομαρτυρήσης ἐναντίον τοῦ πληγίου σου»

Διδασκαλία:

Δὲν πρέπει νὰ κακολογοῦμε εἴτε ἀπὸ κακία καὶ μοχθηρία εἴτε ἀπὸ κακὴ συνήθεια καὶ κουταμάρα γιατί μ' αὐτὸ κἀνομε κακὸ στοὺς ἄλλους ἐνῶ πρέπει νὰ κἀνομε πάντοτε τὸ καλὸ. ἐπίσης πρέπει ν' ἀποφεύγωμε τὴν κακολογία ἢ τὴν ψεύτικη μαρτυρία μπροστὰ στὸ δικαστήριον.

10) Τῆς δεκάτης ἐντολῆς

«Νὰ μὴ ἐπιθυμήσῃς τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον σου».

Διδασκαλία:

Ὅχι μόνο δὲν πρέπει νὰ κλέβωμε, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ἐπιθυμοῦμε τὰ ξένα πράγματα· ἔτσι λοιπὸν ἡ δεκάτη ἐντολὴ συμπληρώνει τὴν ἔγδοη.

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Τι είναι προσευχή ; Ἡ ὁμιλία πού κάνουμε μέ τόν Πατέρα μας τόν Οὐράνιο. Ὅπως ἐδῶ στή γῆ τά παιδιά πηγαίνουν στόν πατέρα τους γιά νά τοῦ ζητήσουν ὅ,τι χρειάζονται, ἔτσι κι ἐμεῖς μέ τήν προσευχή μας ζητοῦμε ἀπό τόν Θεό, ὅ,τι χρειαζόμεθα. Ὅταν τά παιδιά πάρουν ἕνα δῶρο ἀπό τόν πατέρα τους, τόν εὐχαριστοῦνε γι' αὐτό, ἔτσι καί ὁ χριστιανός δέν πρέπει νά λησμονήσει νά εὐχαριστήσει τὸ Θεό γιά τίς εὐεργεσίες πού μᾶς κάνει πάντοτε. Ἐπίσης ἔχομε χρέος καί νά τόν δοξολογοῦμε, δηλαδή νά μιλήσουμε γιά τὸ μεγαλεῖο του, τήν Παντοδυναμία του, τήν Πανοσοφία του, τή δικαιοσύνη του κ.λ.π. Ἔτσι λαπὸν ἡ προσευχή εἶναι παράκληση, εὐχαριστία καί δοξολογία.

Πότε πρέπει νά προσευχώμεθα ; Σέ κάθε καιρὸ καί σέ κάθε ὥρα πρέπει ὁ χριστιανός νά στρέφῃ τήν προσευχή του στό Θεό. Ἰδιαίτερός τὸ πρωτὶ ὅταν σηκώνεται ἀπὸ τὸν ὕπνο πρέπει νά τόν εὐχαρίστη γιά τήν περασμένη νύχτα καί νά παρακαλῇ γιά προστασία καί βοήθεια πού χρειάζεται εἰς τὴν ἡμέρα. Ὁ χριστιανός πρέπει νά προσεύχεται πρὶν καί μετὰ τὸ φαγητό του· τὸ βράδυ πρὶν νά κοιμηθῇ. Ἐπίσης τίς Κυριακὰς καί ἑορτὰς πρέπει νά πηγαίῃ στό ναό, πού εἶναι ὁ ἰδιαίτερος τόπος τῆς προσευχῆς.

Ποῦ πρέπει νά προσευχώμεθα ; Παντοῦ. Κάθε τόπος εἶναι τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ σέ κάθε μέρος μποροῦμε νά ζητήσωμε καί νά μιλήσωμε σ' αὐτόν πού εἶναι πανταχοῦ παρὼν καί πρόθυμος νά μᾶς ἀκούσῃ. Πηγαίνουμε ὅμως στήν ἐκκλησία, γιατί αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι ξεχωριστὰ καμωμένος γιά νά εἶναι τόπος προσευχῆς καί λατρείας τοῦ Θεοῦ. Στήν Ἐκκλησία πηγαίνουν καί ἄλλοι πολλοὶ γιά τὸν ἴδιον σκοπὸ. Στήν Ἐκκλησία ἀκοῦμε τοὺς ὠραίους ὕμνους, πού φέλνονται, τὴ Θεία λειτουργία καί τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Στήν Ἐκκλησία βλέπουμε τίς ἅγιες εἰκόνας, πού παριστάνουν τὸ βίον τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας ἢ τῶν ἁγίων. Λοιπὸν μέ ὅλα αὐτὰ στήν Ἐκκλησία, πού πη-

γαίνουμε, μπορούμε πιά καλά νά στρέψωμε τὸ νοῦ μας καὶ νὰ ἀνυψώσωμε τὴν καρδιά μας πρὸς τὸν οὐράνιό μας Πατέρα.

Πῶς πρέπει νὰ προσευχώμαστε; Μὲ πίστη, καθαρὴ καρδιά, σεβασμὸ καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεό.

Τί πρέπει νὰ προσευχώμαστε ; Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μᾶς ἐδῶσε τὸν ἄριστο τύπο, πὺ πρέπει νάχουν ἡ προσευχὴς μας, στὴν «Κυριακὴ προσευχή» ἢ τὸ «Πάτερ ἡμῶν». Αὐτὴ λέγεται: «Κυριακὴ» γιατί τὴν ἔδωσε ὁ Κύριος, καὶ Πάτερ ἡμῶν, γιατί ἔτσι ἀρχίζει.

Τὸ κείμενον

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς 1) ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου 2) ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, 3) γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς 4) τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον 5) καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. 6) Καὶ μὴ εἰσενέγκεις ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ—ὅτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐξήγηση

Πατέρα μας, πὺ εἶσαι στὸν οὐρανό, 1) ἄς εἶναι ἅγιο τὸ ὄνομά σου, 2) ἄς ἐρθῆ ἡ βασιλεία σου, 3) ἄς γίνῃ τὸ θέλημά σου, ὅπως στὸν οὐρανό, ἔτσι καὶ στὴ γῆ, 4) τὸ ψωμί τῆς ἡμέρας δῶσε μας σήμερα. 5) Καὶ συχώρησέ μας τὶς ἁμαρτίες μας, ὅπως καὶ ἡμεῖς συχωροῦμε ἐκείνους, πὺ μᾶς ἔβλαψαν. 6) Καὶ μὴ μᾶς βάλης σὲ πειρασμό, ἀλλὰ σῶσε μας ἀπὸ τὸ κακό.—Γιατί δική σου εἶναι ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμη καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

Διδασκαλία:

Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ διαιρεῖται σὲ τρία μέρη. α) Στὴν προσφώνηση: Πάτερ ἡμῶν κτλ. β) στὰ 6 αἰτήματα καὶ γ) στὸν ἐπίλογο: ὅτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία κτλ.

Ἡ προσφώνηση. Τὸ Θεὸ τὸν ὀνομάζουμε πατέρα μας γιατί αὐτὸς μᾶς υἱοθέτησε καὶ μᾶς θέλει γιὰ παιδιά του, Γι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς, ὡς παιδιά του, πρέπει ν' ἀγαποῦμε ὅ ἕνας τὸν ἄλλο, γιατί εἴμεθα ἀδελφία. Ὁ Θεὸς ὀνομάζεται: Οὐράνιος, γιὰ νὰ δεῖξωμε τὸ μεγαλεῖο του, εἶναι ὅμως πανταχοῦ παρών.

Αἴτημα 1. Ὅπως ἀγιάζεται καὶ δοξολογίεται ὁ Θεὸς στὸν

οὐρανὸ ἀπὸ τῶν ἀγγέλους, ἔτσι ζητοῦμε νὰ εἶναι καὶ γιὰ μᾶς ἅγιο τὸ ὄνομά του. Πῶς γίνεται αὐτό; Ὅταν κάνομε τίς ἐντολές του. **Αἴτημα 2** Εὐχόμεθα νὰ ἔρθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον, δηλαδή νὰ εἶναι στὸν κόσμον ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη. **Αἴτημα 3.** Ὅπως γίνεται τὸ θέλημά τοῦ στὸν οὐρανό, ποῦ οἱ ἄγγελοι μὲ μεγάλη προθυμία τὸ ἐκτελοῦν ἔτσι νὰ γίνεται καὶ στὴ γῆ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. **Αἴτημα 4.** Τὸν παρακαλοῦμε νὰ μᾶς δῖνῃ τὸ καθημερινὸ μας ψωμί καὶ ἔτσι χρειαζόμεθα γιὰ νὰ ζήσωμε. **Αἴτημα 5.** Τὸν παρακαλοῦμε νὰ μᾶς συγχωρήσῃ τίς ἁμαρτίες μας, ἕπως καὶ ἔμεις συγχωροῦμε τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων σ' ἐμᾶς. **Αἴτημα 6.** Παρακαλοῦμε νὰ μᾶς φυλάξῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. **Ἐπίλογος.** Ὅλα αὐτὰ τὰ γι-
τούμε γιατί αὐτὸς μπορεῖ νὰ μᾶς τὰ δώσῃ, τὸν βασιλεῖς παν-
τοδύναμος ποῦ εἶναι.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Ἡ Λειτουργικὴ μᾶς διδάσκει α) γιὰ τὸ ναό, δηλαδή πού γίνεται ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ, β) γιὰ τὴ λειτουργία καὶ τίς ἄλλες ἐσπὲς ἀκολουθίες γ) καὶ γιὰ τίς διάφορες γιορτές.

Στὸ βιβλίον λοιπόν, πού διδάσκει αὐτά, δόθηκε τὸ ὄνομα λειτουργικὴ, ἀπὸ τὸ πιδ σπουδαίον ἀπ' ὅλα, δηλαδή ἀπὸ τὴ θεία λειτουργία.

Ὁ Ναός

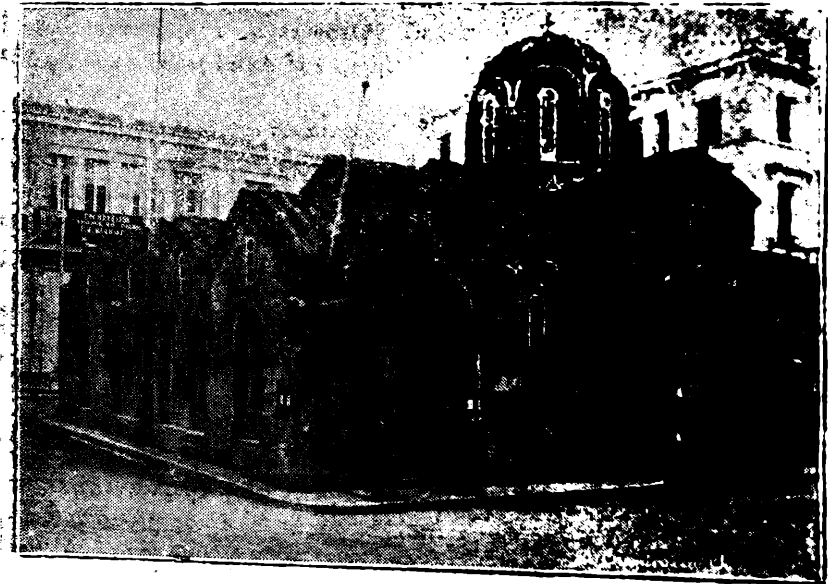
Τί εἶναι ὁ Ναός ; Καθὼς εἶδαμε καὶ στὴν Κατήχηση, οἱ Χριστιανοὶ μποροῦν σὲ ὅλα τὰ μέρη νὰ προσεύχωνται, στὸ Θεό, ἔχουν ὁμῶς χτίσει ἓνα ἰδιαίτερο σπίτι ἔπου μαζεύονται ὅλοι μαζὶ γιὰ νὰ λατρεύουν τὸν Οὐράνιον Πατέρα, νὰ προσεύχωνται σ' Αὐτὸν καὶ νὰ ἀκοῦνε τὴ θεία λειτουργία καὶ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ λοιπόν τὸ σπίτι πού εἶναι ἀφιερωμένο στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, τὸ λέγουν ναός. Τὸ λέγαν ὁμῶς καὶ **ἐκκλησία**, καθὼς μάθαμε στὴν Κατήχηση.

Στοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχαν ναοὺς. Γιὰ τὴ θεία τους λατρεία μαζεύονταν σὲ διάφορα ἰδιωτικὰ σπίτια. Ἐπειδὴ δὲ στὰ τριακόσια πρῶτα χρόνια οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης δὲν ἤθελαν τὴ Χριστιανικὴ Ἐρησκεία καὶ συχνὰ ἔκαναν διωγμοὺς γιὰ νὰ τὴν καταστρέψουν, γι' αὐτὸ οἱ Χριστιανοὶ ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ μαζεύονται κρυφὰ γιὰ τὴ θεία λατρεία. Σὲ πολλὰ μάλιστα μέρη, πήγαιναν τὴ νύχτα μέσα σὲ σπηλιὲς ἀποκάτω ἀπὸ τὴ γῆ, πού τίς λέγανε κατακόμβες, τέτοιες κατακόμβες βρίσκονται ἀκόμα καὶ σήμερον στὴ Ρώμη καὶ σὲ μερικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος (στὸ νησί Μήλο). Ὅταν ὁμῶς στὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (313 μ. Χ.), αὐτὸς ὁ καλὸς αὐτοκράτορας ἔδειξε μεγάλη ἀγάπη στὴ Χριστιανικὴ Ἐρησκεία, ἄρχισαν νὰ χτίζονται πολλοὶ ναοί. Ὁ ἴδιος μάλιστα διάταξε νὰ χτίσουν στὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τὸ ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐνῶ ἡ μητέρα του ἡ ἅγια Ἑλένη ἔκαμε στὰ Ἱεροσόλυμα τὸ ναὸ τῆς Ἀναστάσεως.

Οι ρυθμοί (σχέδια) των ναών. Από την παλιά εποχή, ως σήμερα οι Χριστιανικοί ναοί χτίζονται σε τρία σχέδια, δηλαδή της βασιλικής, του βυζαντινού ρυθμού και του γοτθικού ρυθμού.

1) Η βασιλική (δηλαδή, στοά ή οικία) ήταν ένα χτίριο μακρουλό με ξύλινη στέγη, που χωριζόταν συνήθως σε τρία μέρη, ή σε τρεις στοές. Αυτές πάλι ήταν στηριγμένες σε πολλές κολώνες. Από τα τρία αυτά μέρη, το μεσανό είναι πιο πλατύ. Αυτό το σχέδιο λεγόταν βασιλική, γιατί στη Ρώμη, κάθε κτίριο, που είχε στοές, το ονόμαζαν βασιλική. Σ' αυτό λοιπόν το σχέδιο έχτισαν οι Χριστιανοί τους ναούς των στοών πρώτους χρόνους. Τέτοιοι είναι ο ναός της Ζωοδόχου Πηγής, ο Άγιος Διονύσιος των Καθολικών, κ.τ.λ. στη Θεσσαλονίκη, ο Άγιος Δημήτριος και άλλοι.

2) Το **Βυζαντινό σχέδιο.** Οι ναοί αυτοί έχουν σχήμα σταυρού και επάνω κατάμεσά τους έχουν ένα θόλο που τον λέγουν

Ο Ναός Καπνικαρίου στην Αθήνα (Ρυθμός Βυζαντινός) και προύλο. Το σχέδιο αυτό πήρε την ονομασία του από το Που-

ζάντιο, γιατί ἐδῶ γιὰ πρώτη φορά στήν ἐποχή τοῦ αυτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ χτίστηκε μέ τὸ σχέδιο αὐτὸ ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας (ὁ δεῦτερος). Οἱ περισσότεροὶ ὀρθόδοξοὶ ναοὶ εἶναι τοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ.

3) Τὸ γοτθικὸ σχέδιο Οἱ ναοὶ αὐτοὶ μέ τὰ πολλὰ παράθυρα καὶ τὰ ζωγραφισμένα τζάμια, ἔχουν τριγωνικὸ σχῆμα πρὸς τὸ ἐπάνω καὶ ὁ θόλος τους τελειώνει σὲ μύτη. Τὸν ὀνομάζουν γοτθικὸ ἀπὸ τοὺς Γότθους (ἀρχαίους γερμανοὺς), πού τὸν 11^ο αἰῶνα ἔχτισαν ναοὺς σ' αὐτὸ τὸ σχέδιο.

Τέτοιοι ναοὶ χτίζονται στὴ Γερμανία καὶ ἄλλοῦ. Στὰς Ἀθήνας εἶναι ὁ ναὸς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας.

Μέση τοῦ ναοῦ. Ὁ ναὸς χωρίζεται παλαιότερα σὲ τρία μέρη 1) στὸ ἅγιο βῆμα (τὸ ἱερό) 2) στὸν κύριον ναὸ, καὶ 3) στὸν πρόναο.

Σήμερα ὁμοῦς λείπει σχεδὸν ὁ πρόναος. Τὸ ἅγιο βῆμα χωρίζεται ἀπὸ τὸ ναὸ μέ τὸ εἰκονοστάσιο, πού βρίσκεται πρὸ ψηλά ἀπὸ τὸ ναὸ. Σ' αὐτὸ μέσα μένουν οἱ ἱερεῖς γιὰ νὰ κάνουν τὴ λειτουργία καὶ τίς ἱερὰς τελετές. Τὸ ἅγιο βῆμα ἔχει τρεῖς πόρτες. Τὴ μεσαία, πού λέγεται ὠραία πύλη, καὶ ἄλλες δύο, τὴ μὲν στὰ δεξιὰ καὶ τὴν ἄλλη στὰ ἀριστερά.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ναοῦ εἶναι γιὰ τοὺς χριστιανοὺς, πού μαζεύονται γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Ὁ πρόναος (καὶ νάρθηκας) ἦταν τὸ μέρος ἔξω ἀπὸ τὸ ναὸ, ἐπὺς στήν παλαιὰ ἐποχὴ ἔμεναν οἱ κατηγορούμενοι, δηλαδὴ ὅσοι δὲν εἶχον ἀκρόμη βαπτισθῆ, καὶ ἀπὸ κει ἄκουαν ἕνα μέρος τῆς θείας λειτουργίας (ὡς τὸ χερουβικό). Τέτοιο πρόναο ἔχουν στήν Ἀθήνα, ὁ ἅγιος Ἐλευθέριος (κοντὰ στὴ Μητρόπολη), ἡ Καπνικαρέα, οἱ ἅγιοι Θεόδωροι κ.τ.λ.

Τί εἶναι μέσα στὸ ναὸ. Εἶπαμε πῶς τὸ εἰκονοστάσιο χωρίζει τὸ ἅγιο βῆμα ἀπὸ τὸν κύριον ναὸ. Τὰ εἰκονοστάσια εἶναι κατασκευασμένα ἀπὸ μάρμαρο ἢ ξύλο, σ' αὐτὸ δὲ εἶναι στήριγμένες ἢ ἅγιες εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (δεξιὰ), τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἁγίου, πού ἔχει τὸ ὄνομά του ὁ ναὸς (ἀριστερά).

α) Στὸ ἱερό (ἅγιο βῆμα) βρίσκονται αὐτά: 1) Ἡ ἁγία τράπεζα (λίθινη) πού στήριζεται ἐπάνω σ' ἕνα στύλο ἢ σὲ τέσσε-

ρες, καί εἶναι σκεπασμένη με διάφορα καλύμματα. Ἐπάνω σ' αὐτή εἶναι τὸ ἱερὸ εὐαγγέλιον, στὰ πλάγια δέ, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ βρίσκονται ἀπὸ ἕνα πολύφωτο κηροπήγιον. Στὴ μέση τῆς ἀγ. Τράπεζας τοποθετοῦν τὸ ἄρτοφόριον, με τὸν ἅγιον ἄρτον, (ἀγιασμένο ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς Μεγάλης Πέμπτης) πρὸ τὸν χρειάζεται ἡ Ἐκκλησία σὲ μιὰ ἔκτακτῃ ἀνάγκῃ, π. χ. γιὰ νὰ κοινηθήσουν ἄρρωστοι κ.τ.λ. 2) Ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν ἀγία Τράπεζα εἶναι ἡ **ἀγία πρόθεση** ἢ προσκομιδὴ, ὅπου ὁ ἱερέας στὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας τοποθετεῖ ἐπάνω στὸ δίσκον τὸν ἄρτον, πρὸς τὴν ἀγίασθῆ, καὶ δάζει τὸν οἶνον στὸ ἅγιον ποτήριον. Τὰ τίμια αὐτὰ δῶρα μένουσιν ἐκεῖ σκεπασμένα ὡς τὴν ὥρα, πρὸς ψέλνουν τὸ χειρουργικόν. 3) Δεξιὰ βρίσκεται τὸ **σκευοφυλάκιον**, ὅπου φυλάσσονται τὰ ἄμφια (ἢ στολές) τῶν ἱερέων καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ ναοῦ.

β) Στὸν κύριον ναὸ εἶναι: 1) τὸ **δεσποτικόν**, ἕνας θρόνος στὴ μέση καὶ στὸ δεξιὸ μέρος, προωρισμένος γιὰ τὸ Δεσπότην (τὸν ἐπίσκοπον). 2) ὁ **ἀμβωνος** (ἀπέναντι ἀπὸ τὸ δεσποτικόν). Ἀπ' αὐτὸν διαβάζει ὁ διάκκος τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὁ Ἱεροκέρυκος κάνει τὸ κήρυγμα. Πλησίον στὸ Ἱερὸ βῆμα, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ βρίσκονται τὰ **ἀναλόγια**, ὅπου οἱ ψάλτες δάζουν τὰ ἐκκλησιαστικὰ τους βιβλία. Καὶ δεξιὰ εἶναι ἡ θέσις τοῦ πρωτοψάλτου (δεξιῶν), ἀριστερὰ δὲ ἡ θέσις τοῦ ἀριστεροῦ.

Μιὰ ἐκκλησία ἐπιτρέπεται νὰ λειτουργῇ μόνο, ὅταν τὴν ἔχει ἐγκαινιάσει ὁ ἐπίσκοπος. Στὰ ἐγκαινία ὁ ἐπίσκοπος δάζει μέσα σ' ἕνα κοίλωμα σκαλισμένο στὴν κορυφὴ τῆς Κολώνας (πρὸς βαστάζει τὴν ἀγία Τράπεζα) μιὰ μικρὴ ἀργυρὴ θήκη, με ἅγια λείψανα.

Ὅπου δὲν ἔχει ἐγκαινιαστῆ ἀκόμη, ἡ ἐκκλησία καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀγία Τράπεζα (καθὼς σὲ στρατόπεδα, πολεμικὰ πλοῖα κ.τ.λ.) μεταχειρίζονται τὸ **Ἀντιμήνσιο**, ἕνα τετράγωνον ὕφασμα, πρὸς φέρει ἀποτυπωμένη τὴν ταφὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔχει στὶς ἄκρας ραμμένα ἅγια λείψανα.

Τὰ ἱερὰ σκεύη γιὰ τὴν θείαν εὐχαριστίαν. 1) **Τὸ ἅγιον ποτήριον**, κατασκευασμένο ἀπὸ ἀργυρὸ καὶ χρυσόν. Μέσα σ' αὐτὸ εἶναι ἡ ἀγία μετάληψη. 2) **Ὁ ἅγιος δίσκος**, γιὰ τὸν ἀγιασμένο ἄρτον, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. 3) **Ὁ σπόγγος**, ἕνα σφουγγάρι, γιὰ νὰ καθαρίζεται τὸ ἅγιον ποτήριον. 4) **Ἡ λαβίδα**, εἶναι ἕνα

κουταλάκι, μ' αὐτὸ μοιράζει ὁ ἱερέας στοὺς χριστιανοὺς τῆ θεία κοινωνία ἀπὸ τὸ ἅγιο ποτήρι. 5) **Ὁ ἄστερλισκος**, ἕνας σταυρὸς μὲ 4 καμπυλωτὰ σκέλη, ποὺ σχηματίζουν ἕνα ἄστρο. Αὐτὸ τὸ δάζει ὁ ἱερέας ἐπάνω στὸν ἅγιο δίσκο, κι ὕστερα τὸ σκεπάζει μ' ἕνα κάλυμμα. 6) **Ἡ λόγχη** αὐτὴ εἶναι ἕνα μαχαιράκι σάνι λόγχι, μ' αὐτὴ κόβει ὁ ἱερέας τὸν ἅγιο ἄρτο στὴ συγκομιδῇ 7) **Ὁ ἀέρας** ἔταν ὁ ἱερέας τελειώσῃ τὴν προσκομιδῇ σκεπάζει μὲ ἰδιαίτερο κάλυμμα τὸ ἅγιο ποτήρι, καὶ μὲ ἄλλο τὸν ἅγιο δίσκο. Ὑστερα σκεπάζει καὶ τὰ δυὸ μαζί μ' ἕνα μεγαλύτερο κάλυμμα ποὺ λέγεται ἀέρας. 8) **Τὸ ζέον** αὐτὸ εἶναι ἕνα μικρὸ δοχεῖο, ἔπου ζεσταίνουν τὸ νερὸ ποὺ χύνει ὁ ἱερέας στὴν ὄρα τοῦ κοινωνικοῦ μέσα στὸ ἅγιο ποτήρι μὲ τῆ θεία κοινωνία.

Ἄλλα ἱερὰ σκευή. 1) **Ἡ κλύμβηθρα** γιὰ τὸ ἅγιο βάφτισμα. 2) **Τὸ μυροδοχεῖο** μὲ τὸ ἅγιο μύρο. 3) **Ὁ ἐπιτάφιος**, χρυσοῦφαντο ὕφασμα, ἔπου εἰκονίζεται ἡ ταφή τοῦ Χριστοῦ. Τὸν μεταχειρίζονται τῆ μεγάλη Παρασκευῇ. 4) **Τὸ θυμιατήριον** σ' αὐτὸ δάζουν κάρβουνα ἀναμμένα καὶ λιθάνι, κι ἔτσι σὲ ὠρισμένες ὥρες θυμιάζει ὁ ἱερέας ἢ ὁ διάκος τίς ἅγιες εἰκόνες καὶ τοὺς χριστιανοὺς. Ὅπως δὲ ἀνεβαίνει τὸ θυμίαμα ψηλά, ἔτσι ἀνεβαίνει καὶ ἡ προσευχὴ πρὸς τὸ Θεό. 5) **Τὰ ἐξαπτέρυγα**. Ἄγγελιοι χρυσοὶ ἢ ἀργυροὶ μὲ ἕξι φτεροῦγες· τὰ τοποθετοῦν πίσω ἀπὸ τὴν ἁγία Τράπεζα. 6) **Τὰ λάβαρα** αὐτὰ εἶναι ἱερὲς σημαῖες ἐπάνω σὲ κοντάρια, ποὺ συνήθως τὰ τοποθετοῦν πίσω ἀπὸ τὰ στασίδια τῶν ψαλτῶν.

Τὰ λειτουργικὰ βιβλία. Αὐτὰ εἶναι 1) **Τὸ ἱερὸ εὐαγγέλιον**, ποὺ περιέχει τὰ εὐαγγέλια τῶν εὐαγγελιστῶν Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ καὶ Ἰωάννη. 2) **Ὁ Ἀποστόλος**, ποὺ περιέχει τίς πράξεις καὶ ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων. 3) **Τὸ εὐχολόγιον** ποὺ περιέχει τίς λειτουργίες, ἀκολουθίες καὶ διάφορες εὐχές. 4) **Τὸ Τυπικὸν** αὐτὸ ὀρίζει τὴν τάξη τῆς καθημερινῆς ἀκολουθίας. 5) **Ὁ Ὀχτώηχος**, ποὺ περιέχει τὰ τροπάρια τῶν ὀχτῶ ἡχῶν. 6) **Τὰ δώδεκα μηνιαῖα**· αὐτὰ περιέχουν τὴν ἀκολουθία ὄλων τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν. 7) **Τὸ Τριψῆδιον** ποὺ περιέχει τὴν ἀκολουθία τῆς ἐποχῆς τοῦ Τριψῆδου κλπ.

Τὰ ἱερὰ σύμβολα. Στὴν ἀρχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπῆρχαν μόνον σύμβολα μέσα στὴν ἐκκλησία. Τὸ ἀρχαιότερον ἀπ' αὐτὰ

είναι ο σταυρός." Αλλά σύμβολα είναι το ✠ = ο Χριστός επάνω στο σταυρό, Χ ἢ ✠ = Χριστός, ΙΗC = Ἰησοῦς. Ἡ ἀγκυρα συμβολίζει τὴν ἐλπίδα τῶν Χριστιανῶν. Ἰχθὺς ζωγραφισμένος εἶναι σύμβολον τοῦ Ἰ. Χ. γιατί τὸ ι = Ἰησοῦς, τὸ χ = Χριστός, τὸ θ = Θεοῦ, τὸ υ = ὕδωρ, τὸ σ = Σωτήρ. Ἐνα τρίγωνο συμβολίζει τὴν ἅγια Τριάδα, τὸ ἀμπέλι τὴν ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ κλπ.

Εἰκόνες. Ἡ Ἐκκλησίαις στολιζόνται καὶ μὲ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν ἁγίων. Αὐτὲς μᾶς θυμίζουσιν τὰ ἱερὰ πρόσωπα τῆς θρησκείας γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τίς τιμοῦμε. Ἡ ἀρχαιότερη εἰκόνα εἶναι τοῦ Χριστοῦ σὲ μορφὴ τοῦ καλοῦ ποι-

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος

μένα, πού φέρνει στὸν ὦμο του τὸ χαμμένο του πρόβατο. Μπροστὰ στὶς εἰκόνες καίνε **καντήλες** γιὰ νὰ τίς τιμήσουν. Μέσα στὸ ἄγιο Βῆμα καίει τὸ **ἀκούμετο καντήλι** πού δὲ σβήνει ποτέ· ὁμοίω καίει μπροστὰ στὴν ὡραία Πύλη. Ἡ ἐκκλησίαις φωτίζον-

ται· καὶ μὲ τούς **πολυέλαιους** καὶ μὲ ἄλλα πολύφωτα καντή-
λια. Κάθε Χριστιανός γιὰ νὰ δείξη τὴ λατρεία του στὸ Θεὸ καὶ
τὴν τιμὴ του στοὺς ἁγίους, ἀνάθει τὸ **κερὶ** του, ὅταν μπαίνει
στὴν ἐκκλησία. Τὸ μέρος ὅπου βάζουν τὰ κεριὰ νὰ καίνε, λέ-
γεται : **μανουάλι**.

Ἡ καμπάνες. Ἐξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία σὲ ἰδιαιτέρο χεῖριο
(τὸ καμπαναριὸ) θρῖσκονται ἡ καμπάνες, ποὺ προσκαλοῦν τοὺς
Χριστιανούς στὴν Ἐκκλησία. Τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ πήραν ἀπὸ τὸ
περίφημο χάλκωμα τῆς Καμπανίας (Ἰταλικῆς ἐπαρχίας) γιὰτὶ
ἡ πρώτη κατασκευάστηκε ἀπ' αὐτό.

Τὰ ἱερὰ ἄμφια. Εἶναι τὰ φορέματα, ποὺ φοροῦν οἱ κληρι-
κοὶ στὴν ἐκκλησία, ὅταν λειτουργοῦν. Ὁ διάκος φορεῖ τὸ **σι-
χάριο** (τὸ χιτῶνα), τὸ **δράριο** (μιὰ μακριὰ λουρίδα) καὶ τὰ **ἐπι-
μάνικα**. Ὁ ἱερέας φορεῖ τὸ **σιχάριο**, τὸ **ἐπιτραχήλι**, τὴ **ζώνη**
καὶ τὸ **φελόνι**, ποὺ εἶναι σὰν ἓνα ἐπανωφόρι. Ὁ ἐπίσκοπος φο-
ρεῖ τὸ **σιχάρι**, τὸ **ἐπιτραχήλι**, τὴ **ζώνη**, **ἐπιμάνικα**, τὸ **ἐπι-
γονάτιο**, τὸ **σάκκο** (ἀντὶ τὸ φελόνι) τὸ **ὠμοφόριο**, τὸ **σιανρό**,
τὸ **ἐγκόλπιο**, (ποὺ ἔχει ἐπάνω τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἢ τῆς
ἁΓαναρίας), στὸ κεφάλι τὴ **μήτρα** καὶ στὸ χέρι τὴν **Πατερῖσα**.

6) Η ΙΕΡΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

Ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει πολλές ἀκολουθίες. Ἀπ' αὐτές ἡ σπουδαιότερη εἶναι ἡ **Θεία λειτουργία** γιατί σ' αὐτὴ γίνεται τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας. Τὴν παραμονὴ τῆς Κυριακῆς ἢ τῆς ἑορτῆς, φέλνεται στὴν ἐκκλησία τὸ ἀπόγευμα ὁ **ἑσπερινός**, μὲ τὰ ὄρατα του τροπάρια καὶ ὕμνους, ποὺ ἔχουν σχέση, μὲ τὴν ἑορτὴ τῆς ἄλλης ἡμέρας, ποὺ θὰ γίνῃ, ἡ λειτουργία. Ἔτσι ὁ ἑσπερινός εἶναι μιὰ προετοιμασία τῆς ἑορτῆς. Τὴν Κυριακὴν ἢ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τὸ πρωτὸ πρὶν ἀπὸ τὴν λειτουργίαν φέλνεται ὁ **ὁρθρος**, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ἐξάψαλμο (ὁ ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ) καὶ τελειώνουν στοὺς ὕμνους, ποὺ λέγονται: αἶνοι, καὶ στὴ μεγάλη Δοξολογία. Τότε ὁ ἱερέας ἐπάνω στὴν Πρόθεση προετοιμάζει τὰ τίμα δῶρα, (δηλαδὴ κόβει καὶ τοποθετεῖ τὸν ἅγιον ἄρτον ἐπάνω στὸν ἅγιον δίσκον, καὶ δάζει τὸν οἶνον στὸ ἅγιον ποτήρι) γιὰ νὰ εἶναι ἕτοιμα στὴ μεγάλη εἰσοδὸς.

Ἡ **Θεία λειτουργία**. Αὐτὴ ἀρχίζει μὲ τὸ **Εὐλογημένον**, ἢ βασιλείαν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος **νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων**. Ὑστερα ὁ ἱερέας ἢ ὁ διάκος (ὅταν ἔχει διάκονο ἡ ἐκκλησία) ἀπαγγέλλει τὴν μεγάλη **Συναπτὴ** δηλαδὴ προσεύχεται γιὰ τὴν εἰρήνην, τοῦ κόσμου γιὰ τοὺς Χριστιανούς, γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐνορίαν, γιὰ τοὺς ἀρρώστους γιὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς κτλ. Μετὰ τὴ μικρὴ Συναπτὴ, φέλνουν μερικὰ τροπάρια καὶ ἀμέσως γίνεται ἡ μικρὴ εἰσοδὸς. Ὁ διάκος δηλαδὴ κρατώντας τὸ εὐαγγέλιον στὰ χέρια ψηλὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀριστερὴν πόρταν τοῦ ἱεροῦ μαζί μὲ τὸν ἱερέαν, καὶ στέκεται στὴ μέση τοῦ ναοῦ καὶ λέγει: σοφία ὀρθοὶ! κατὰ ἔννοιαν πῶς ὅλοι πρέπει νὰ σηκωθοῦν ὀρθοὶ γιατί ἔμπρός τους θρίσκει τὸ εὐαγγέλιον, ἢ σοφία τοῦ Χριστοῦ Κατόπιν μπαίνουν πάλι στὸ ἱερὸ βῆμα, ἐνῶ ἔξω οἱ ψάλτες φέλνουν πρώτα διαφόρα τροπάρια καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτὰ τὸν τρισάγιον ὕμνον

«ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρὸς ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς... Τότε ὁ διάκος λέγει : πρόσχωμεν δηλαδή ἄς προσέξωμε τώρα γιατί θὰ ἀκούσωμε τὸν Ἀπόστολο. Τότε διαβάζουν τὸν ἀπόστολο, ὁ δὲ διάκος τὸ εὐαγγέλιο ἐπάνω στὸν ἄμβωνα—ἐδῶ τελιώνει τὸ πρῶτο μέρος τῆς λειτουργίας, ποῦ λεγόταν καὶ **λειτουργία τῶν κατηχουμένων** γιατί στήν ἀρχαία ἐκκλησία οἱ κατηχούμενοι, οἱ ἀβάπτιστοι, ἔμεναν στή λειτουργία ὡς αὐτὸ τὸ μέρος τῆς λειτουργίας μαζί με τοὺς ἄλλους χριστιανούς. Ἦπειτα ὁ δεξιὸς ψάλτης φέλνει τὸ χερουδικό. Οἱ κατηχούμενοι ἔχουν φύγει—τώρα ἀρχίζει ἡ καθαυτὴ **λειτουργία τῶν πιστῶν**, ὅταν ὁ ψάλτης φθάσῃ στὸ τέλος τοῦ χερουδικοῦ καὶ στίς λέξεις «ὡς τὸν βασιλεῖα τῶν ὄλων» γίνεται ἡ μεγάλη εἴσοδος. Τότε ὁ διάκος καὶ ὁ ἱερέας θγαίνουν πάλι ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ πόρτα, καὶ ὁ μὲν Διάκος κρατεῖ τὸ δίσκο με τὸν ἅγιο ἄρτο, ἐνῶ ὁ ἱερέας κρατεῖ τὸ ἅγιο ποτήρι. Ὁ Διάκος λέγει : πάντων ἡμῶν μνησθεῖν Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ... Ἀφοῦ σταθοῦν πάλι στὴ μέσῃ τῆς ἐκκλησίας ὁ ἱερέας προσεύχεται γιὰ τοὺς ζωντανούς καὶ γιὰ τὰς ψυχὰς τῶν πεθαμένων ὕστερα μπαίνουν μέσα στὸ ἱερὸ ἀπὸ τὴν ὠραία πύλη καὶ τοποθετοῦν τὸ δίσκο καὶ τὸ ἅγιο ποτήρι ἐπάνω στὴν ἁγία Τράπεζα. Σὲ λίγο ἀπαγγέλλουν ἐξῶ τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως. Ὅταν δὲ ὁ ἱερέας εἰπῇ : τὸν ἐπινίκιον ὕμνον...» ὁ ψάλτης φέλνει αὐτὸν τὸν ὕμνο, ποῦ εἶναι «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σάββαθ, Πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου. Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις». Ἐνῶ δὲ ὁ ψάλτης φέλνει τὸν ὕμνο : Σὲ ὑμνοῦμεν, Σὲ εὐλογοῦμεν, σοὶ εὐχαριστοῦμεν Κύριε, καὶ δεομεθά Σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν» μέσα στὸ ἱερὸ ὁ ἱερέας εὐλογεῖ τὰ θεῖα δῶρα καὶ παρακαλεῖ τῇ θεῖα χάρι, νὰ κάμῃ τὸν ἄρτο τῆμο σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν οἶνο τὸ τίμο αἷμα του. Μετὰ τὸ ἁγίασμα τῶν τιμίων δῶρων ὁ ἱερέας λέγει : «ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας...» ὁ δὲ ψάλτης φέλνει τὸν ὠραῖο ὕμνο τῆς Θεοτόκου τὸ «ἄξιον ἔστί.» Λίγο ἀργότερα «πρόσχωμεν!» λέγει ὁ Διάκος. Ἐὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις» λέγει ὁ ἱερέας. Καὶ ἔτσι ἐνῶ ὁ ψάλτης φέλνει τὸ κοινωνικό, στὸ ἱερὸ κοινωνοῦν ὁ ἱερέας καὶ ὁ Διάκος. Κατόπιν ἀνοίγει ἡ ὠραία Πύλη καὶ μετὰ : «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε», προσκαλεῖ ὁ Διάκος τοὺς πιστοὺς νὰ ἔλθουν νὰ με-

ταλάθουν. Ἡ λειτουργία τελειώνει με αὐτὰ τὰ λόγια ε. Δ. ἐν
χῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον
καὶ σῶσον ἡμᾶς Ἀμήν».

Τὰ 4 εἶδη τῶν λειτουργιῶν. Ἡ πρῶ ἀρχαία λειτουργία
εἶναι τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου, ποῦ ἦταν ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος
προς τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. Εἶναι ὁμοίως πρὸς μακρὰ
καὶ γι' αὐτὸ τὴν μεταχειρίζονται μόνο στὰ Ἱεροσόλημα στὴς 21
τοῦ Ὀκτωβρίου, τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Πρὶν
ὅμως ἀπὸ ὀλίγα χρόνια τὴν τελοῦσαν καὶ στὴν Ἐκκλησία τῆς
Ἀθηνῶν. Ἡ λειτουργία αὐτὴ τὴν συντάραξε τὸν 4ον αἰῶνα
ὁ **Μέγας Βασίλειος**. Κι αὐτὴ ὁμοίως εἶναι ἀκόμη, μακρὰ, γι' αὐ-
τὸ τὴν ἔκαμε πρῶ συντομία, ὁ ἅγιος **Ἰωάνν. ὁ Χρυσόστομος**

Παναγία τὸ «Ἄξιόν Ἐστί» στὸ Ἅγιον Ὄρος
Ἀπὸ τότε ἐπεκράτησε αὐτὴ ἡ λειτουργία στὴν ὀρθόδοξη, ἐκκλη-
σία καὶ γίνεται σ' ὅλες τὶς Κυριακὰς καὶ γιορτὲς, ἐκτὸς δέκα
φορὲς τὸ χρόνο, ποῦ γίνεται ἡ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασι-

λείου. (1) Ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων. Αὐτή γίνεται κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευή τῆ μεγάλης Σαρακοστής, τῆ Μεγάλης Δευτέρας, Μ. Τρίτης καὶ Μ. Τετάρτης. Λέγεται προηγιασμένοι, γιατί τὰ τίμια ὄντα εἶχαν ἀγιασμένα ἀπὸ πρὶν, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν περασμένη Κυριακή.

Ἄλλες ἀπολουθίες (Ὅχι ταχτικές). Τέτοιες εἶναι τῶν μυστηρίων, ἢ κηδεῖες, τὰ μνημόσυνα, ἢ δοξολογία, τὰ ἐγκαίνια.

(1) Δηλαδὴ τὴς ὁ Κυριακὴς τῆς Μεγ. Σαρακοστής, τῆ Μ. Πέμπτης, τὸ Μ. Σάββατο, τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

γ) Η ΓΙΟΡΤΕΣ

Έκτος από την Κυριακή, που ε' αυτή γιορτάζουμε την ανάσταση του Χριστού, έχουμε πολλές άλλες γιορτές που χωρίζονται σε Δεσποτικές (για το Δεσπότη, τον Κύριο Ίησού Χριστό), Ηιερομνητορικές, και γιορτές των αγίων. Ή Δεσποτικές πάλι χωρίζονται σε ακίνητες (που γιορτάζονται σε ώρισιμένες ημέρες του χρόνου) και σε κινητές, δηλαδή χωρίς ώρισιμένη, ημερομηνία, όπως ή γιορτή του Πάσχα.

α) Γιορτές δεσποτικές ακίνητες. Τά Χριστούγεννα (25 Δεκέμβρη), ή **Περιομή** του Χριστού (1 του Γενάρη), που έδωκαν το όνομα στο Χριστό. **Τά Θεοφάνεια** ή ή, **Βάφτισμα** του Χριστού. **Ή Ύπαπαντή** (2 του Φλεβάρη), που ή Παναγία ε' 40 ημέρες από τη Γέννηση, πήγε το όρφος στο Ναό κι εκεί τους υποδέχθηκε ο Συμεών. **Ή Μεταμόρφωση** (στις 6 Αυγούστου). **Ή Ύψωση του Σταυρού** (14 του Σεπτέμβρη).

β) Γιορτές δεσπ. κινητές. Ή ημερομηνία τους εξαρτάται από τη γιορτή του Πάσχα. 1) **Πριν από το Πάσχα.** Ή Κυριακή του Τελώνη και του Φαρισαίου (μ' αυτήν αρχίζει το Τριήμερο). Ή Κυριακή του Ασώτου. Ή Κυρ. της Αποκριάς, ή Κυρ. της Τυροφάγου. (Ή Δευτέρα μετά την Κυριακή της Τυροφάγου λέγεται καθαρή Δευτέρα κι' αρχίζει ή μεγάλη Σαρακοστή). Ή πρώτη Κυριακή των Νηστειών (της Ορθοδοξίας), ή Τρίτη Κυριακή, που λέγεται της Σταυροπροσκυνήσεως.

Ή έκτη Κυριακή των Βαΐων. Πριν από την Κυριακή αυτή, την Τετάρτη το απόγευμα φέλνεται στις Έκκλησίες ο **μεγάλος Κανόνας**, 280 τροπάρια του Άνδρέα, αρχιεπισκόπου Κρήτης (έζησε στο 713 μ. Χ.). Την Παρασκευή φέλνεται ο **Ακάθιστος** θνμος δηλαδή οι χαιρετισμοί της Παναγίας. Τά **Σάββατο** γιορτάζουμε την **Ανάσταση** του Λαζάρου. Ή **μεγάλη έβδομάδα** αρχίζει με τη Μεγάλη Δευτέρα έως το **Μέγα Σάββατο**. Ή **Μεγάλη Κυριακή** του Πάσχα. Ή **Ανάσταση** του Σωτήρα. 2. **Μετά το Πάσχα.** Ή Κυριακή του Θωμά. Ή Κυριακή των Μυροφά-

ζων. Ἡ Κυρ. τοῦ Παραλύτου. Ἡ Κυρ. τῆς Σαμαρείτιδος. Ἡ Πέμπτη τῆς Ἀναλήψεως (40 ἡμέρες μετὰ τὸ Πάσχα). Ἡ Κυρ. τοῦ Ὑφλοῦ (ἡ τελευταία Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα. Ἡ Πεντηκοστή, 50 ἡμέρες μετὰ τὸ Πάσχα, ἡ γιορτὴ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἡ Κυριακὴ τῶν ἁγίων Πάντων.

(γ) **Γιορτὲς Θεομητορικῆς.** Ἡ Γέννησις τῆς Θεοτόκου (στὶς 8 τοῦ Σεπτεμβρίου). Τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου (στὶς 21 τοῦ Νοέμβριου). Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου (στὶς 25 τοῦ Μάρτιου). Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου (στὶς 15 τοῦ Αὐγούστου).

δ) **Γιορτὲς τῶν Ἀγίων.** Ἡ ἐκκλησία μας ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Παναγία τιμᾷ καὶ τοὺς ἁγίους ποὺ ἦταν ἀφοσιωμένοι στὴ Θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, πολλοὶ δὲ ἀπ' αὐτοὺς ἐμαρτύρησαν γιὰ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτοὶ λέγονται μάρτυρες καὶ εἶναι ἡ γιορτὴ τους ἡ ἀρχαιότερες ἔχομεν λοιπὸν γιορτὲς τῶν **μαρτύρων** (καθὼς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, Δημητρίου, ἁγίας Αἰκατερίνης κλπ.), **τῶν Ἀποστόλων, τῶν δσίων** καὶ μεγάλων ἀσκητῶν, (καθὼς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου), **τῶν μεγάλων ἱεραρχῶν** καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας (καθὼς τοῦ Μ. Βασιλείου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Χρυσόστομου) **ἄλλων θαυματουργῶν** ἱεραρχῶν, (καθὼς τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἁγίου Σπυρίδωνος), Προφητῶν, ἀρχαγγέλων, ἀγγέλων καὶ λοιπῶν. Ὅλες ἡ γιορτὲς τῶν ἁγίων εἶναι ἀκίνητες γιατί γιορτάζονται κάθε χρόνον τὴν ἴδια ἡμερομηνία.